



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Cautela Confessarii Pro Foro Sacramentali Occasione
Decretorum S. M. Alex. VII. Innoc. XI. Et Alexandri VIII. ...**

Matthaeucci, Augustín

Francofurti Ad Moenum, 1711

Cap. XXIII. Contractus.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40684

Deinde, Creditoribus personalibus (illis nimirum, qui solam personam personali actione sibi obligatam tenent, licet obligatio Chirographo proprio, aut publico instrumento, vel testibus, aut debitoris Confessione probari possit) præferuntur Creditores Hypothecarii, ii scilicet, quibus non solum persona ipsa debitoris, sed aliqua ipsius bona sunt obligata; ratio est, quia res illa hypothecata, quantum ad illud debitum, spectat ad Creditorem hypothecarium; cui non præferuntur Uxor, & ejus filii in restitutione dotis (licet pro hujus restitutione censeantur tacite hypothecata omnia bona mariti) modo hypotheca dotalis sit posterior, & illa anterior, & expressa, & specialis; ut, si pecuniam conferas ad edificandam domum, pacto inito, cum debitore, quod domus sit veluti tuæ pecuniæ pignus.

75. Sed quid agendum Confessario, qui ex Confessione penitentis, existens in periculo mortis, cognovit teneri ad aliquid restituendum?

Resp. Debet sine fractione sigilli Confessionis providere salutem illius animæ, securitati restitutionis, & penitentis famæ; propter eam priusquam absolvat, tenetur agro significare se debere restituere, & quando alius non possit, debere, vel testamento, vel codicillo pecuniam, aliamve rem debitam per legatum destinare personæ, cui debetur: aut si incerta sit, pauperibus distribuendam per hæredes, aut executores testamenti: vel personam spectatissimæ probitatis vocare, eique secretò injungere, ut talem pecuniam summam, se in suas manus depositam, vel ab hæredibus ex præscripto te-

stamento deponendam, Petro debitam, secretò reddat. Quæ videntur media apta, non modò ad finem à Confessario intentum, verum etiam ad excludendam suspicionem sive restitutionis, sive inductionis, & fraudis ex parte Confessarii, dum iste in præfatis casibus assumit onus restitutionis faciendæ.

CAPUT XXIII.

Prop. XL. ab Innoc. XI. &c.

Contractus.

1. PROP. 40. Contractus Mobiliaris licitus est, etiam respectu ejusdem persone; & cum contractu retrovenditionis præviò inito, cum intentione laici.

Examen materiæ, quod occasione præfate propositionis assumimus, utile, & necessarium est Confessario, ut proprium munus, ut oportet, impleat; propter eadem, si non omnia dubia, quæ in materia de contractibus excitari à DD. solent, resoluta dabimus, ad minus frequentiora, aliæque pro præiutilia enodabimus; & præcipuè, quæ spectant ad contractus, Censuum, Cambii, Societatis, Assuratiõis, Commodati, Locati, &c.

2. Quod contractus est conventio inter duos, vel plures, utroque obli-gans: ut in mutuo, commodato, emptione, venditione &c. vel saltem unam partem obstringens, ut in promissione, & donatione absoluta, in quibus una pars tantum obligatur, altera parte acceptante.

3. Quod

3. Quod contractus alius est nominatus, innominatus alter; ille est, qui proprium nomen in jure habet, ut *venditio*, *emptio*, *locatio*, *mutuum*, *depositum* &c. hic vero, qui nomine proprio caret; & ad quatuor genera reducitur: *Do, ut Das*, ut, do tibi aurum, ut des mihi argentum. *Do, ut facias*, ut, do tibi argentum, ut colas mihi agrum. *Facio, ut des*, ut, colo tibi vineam, ut des mihi panem. *Facio, ut facias*, ut, colo tibi vineam, ut meas segetes metas; discrimen videas apud Engel. *col. jur. can. l. 1. tract. 34. s. 3.* & apud Ponc. *disp. 3. q. 1.* alias divisiones, Confessario non tam necessarias.

4. Quæritur, quid sit contractus, Mohatra, dicitur apud Hispanos, & apud aliquos Italos, Stocco?

Resp. Est contractus venditionis ad pretium summum justum, pecunia credata, cum pacto retrovenditionis, ad pretium infimum justum, pecunia numerata; v.g. egres centum, quæ mutuo petis à Joanne mercatore, respondente ea non habere, sed tibi offert in eam, vendendam tibi ad creditum pro centum, & decem (quod supponamus esse justum pretium summum, vel medium) cum pacto, ut tu eandem rem ipsi revendas, numerata pecunia, pretio infimo, intra limites justii pretii v.g. centum, quæ promittit tibi statim solvere. Hujusmodi contractus illicitus est, & usurarius; nam tibi indigenti pecunia solvit mercator centum, & necessitatem imponit, ut tu aliquando debeas solvere alia decem; adeoque æquivalenter idem facit, quod facit, qui mutuat centum, & supra sortem exigij, etiam decem. Tum quia,

contra hunc contractum est eadem ratio, quæ adducitur ad reprobendam usuram; nam, ideo usura est illicita, quia per hanc aliquid exigitur ultra sortem, pro quo nullam subit onus pretio æstimabile, damni emergentis, vel lucri cessantis, sed in contractu Mohatra, etiam nullum tale onus reperitur, & tamen e-menti rem ad creditum justo pretio imponitur onus, & necessitas revendiendi minori pretio, & accipiendi in parata pecunia tantum centum, ergo contractus Mohatra, cum prævio pacto revendiendi rem ipsi venditori, est injustus, & saltem æquivalenter usurarius. Unde malitia hujus contractus consistit in lucro ex mutuo, palliato sub prætextu venditionis, & retrovenditionis, ideo ab Innoc. reprobatus, Cardenas ad alleg. prop. ab Innoc. XI. damnat. dissert. 24.

5. Sed quid, si nullum adsit pactum, sed solum spes sit in mercatore, vendente mercedem credito carius, eam ab ipso indigente revendiendi vilium, numerata pecunia. Vel si credito indigenti à mercatore vendita merce summo pretio, statim ipse mittat amicum, vel tertiam personam, quæ eandem mercem, nomine suo, emat pretio infimo numerata pecunia. Vel si mercator vendidit credito mercem suam pretio summo, sed justo, non intendens obligare indigentem ad revendendum sibi, viliori pretio, sed ipsum relinquat in sua libertate; qui, cum non reperiat emptores, vel tempus non habeat eos ad eundem, aut querendi, eandem mercem, infimo pretio, vendit eidem mercatori, numerata pecunia?

Resp. Quidam dixerunt contractum Mohatra, vel Stocco, altero ex istis tribus modis

modis celebratum, non esse illicitum; quia onus non imponitur emptori, sed relinquitur in sua libertate, ut, ad quemvis possit, accedat. Sed neque id post decret. Innoc. potest sustineri; ratio est, quia in propositione sunt damnati omnes quatuor modi contrahendi Mohatram, vel faciendi stoccos. Primus, de quo n. 5. expressè continetur in illis verbis: *respetu ejusdem persona, & cum contractu retrovenditionis præviò inito*. Secundus, exprimitur illis verbis: *cum intentione lucri*. Tertius, & quartus comprehenduntur in illa dictione *etiam: licitus est etiam Sc.* nam hæc dicitio *etiam*, est ampliativa, & implicativa; quæ prohibitionem ampliat, & comprehendit quemvis modum, quo posset contraheri. Barbof. de dictionib. dict. 111. ideò quocumque modo fiat Mohatra, seu stocco, censeri debet prohibitus. Propterea cautè legendus est Cardenas, concedens licitum esse Mohatram, si fiat sine pacto explicito, vel implicito de retrovendendo, nam semper erit contractus scandalosus in detrimentum ipsius indigentis pecunia, & saltem contra charitatem; immò, cum Papa damnat propositionem, ut jacet, nullilicet defendere Mohatræ contractum in aliquo sensu.

§. I.

Contractus census.

6. **Q**uæritur, *Quid sit census.*
 Resp. Est jus legitimum percipiendi pensionem aliquam super re alterius immobili, utili, & fructifera.

Census de censib. par. 1. cap. 1. qu. 3. art. 2. Dicitur jus quia, qui censum acquirat, vel emit, nullum dominium habet rei, super qua census est impositus, sed jus ad exigendam pensionem à venditore illius juri; dicitur *legitimum*: ad significandum conditione justas, & formalitates legales servandas in constitutione census, maxime post Const. B. P. V. de qua n. 9. additur *pensionem aliquam*: sive in pecunia: & tunc census est pecuniarius: sive in fructibus, ut tritico, oleo, vino &c. & census erit *usufructuarius*, adjicitur *super re alterius*: quia censuarius allumens onus solvendi pensionem remanet dominus fundi, super quo census constituitur, cum solum vendat illud jus, DD. communiter; tandem ponitur *super re immobili, & fructifera*: quia neque super persona, aut remobili, neque super fundo sterili, census potest creari, sed opus est, ut res sit immobilis, & tot fructus regulariter annuatim, saltem colligantur ex fundo, quot sufficiunt ad solutionem census.

7. Advertendum 1. quod sicut dominus agri habet jus percipiendi fructus ex eo, sic potest tale jus vendere. 2. Quod non ipsa pensio est census, sed jus ad eam exigendam. 3. Quod is, qui censum emit, Censuista, seu Censualista appellatur, & qui vendit, & solviturus est pensionem, Censuarius. Poncius disp. 55. quest. 5. num. 19. Fagnan. in 5. decretal. ad cap. in Civitate de usur. num. 30. Giballinus 2. p. de usur. lib. 4. cap. 6. art. 6. num. 3.

8. Duplex est census *reservativus, & consignativus*: primus est, cum quis dat alteri sua bona reservando sibi pen-
 nentia

nem annuam; & de isto, per Ponticum, non loquuntur Pontifices in suis Bullis. Secundus est, quando quis super re sua, recepto pretio, consignat alteri jus percipiendi certam pensionem; vel, cum quis pretio emit jus percipiendi certam pensionem ex re alterius: ut, si quis centum aureis emit à Petro jus percipiendi in singulos annos ex ejus agro, vel mensuram frumenti, vel pretium æquivalens, quinque nimirum scuta.

Unde consignativus dividitur in realem, & personalem; ille fundatur super certa re temporali, domo, agro, vinea &c. & comitatur rem ad quemcumque possessorem rem perveniat: qua pereunte, perit; alter fundatur super persona, quæ se obligat ad pensionem solvendam, & transfert in alterum jus eam annuatim exigendi ex acquisitis à se per laborem proprium, & industriam: & quamvis interdum apponatur bonorum hypotheca ad majorem pensionis personalis securitatem, hoc non fit per Cabasut. *jur. Canon. Theoria lib. 6. cap. 12. num. 7.* virtute contractus censuales, sed per alterius contractus adjectionem, nimirum hypothecæ; neque census constituitur super illa hypotheca, sed super persona; neque ex hypotheca, sed ex persona pensio solvenda est, quæ post Const. Pii non tenet ex dicendis n. sequen.

Subdividitur postea in redimibilem, quem venditor redimere potest, reddito pretio accepto, vel emptor, pretio repetito: & irredimibilem, cum nullum redimendi pactum ab emptore, & venditore adicitur.

Deinde, alius est perpetuus, ut, cum pensio est perpetua solvenda, sic, ut

etiam ad hæredes obligatio transeat: & alius temporalis, ut cum est solvenda. d. tempus, vel determinatum, ut ad 10. vel 15. annos: vel indeterminatum, ut ad vitam ementis, vel vendentis censum, aut alterius: ut, do tibi mille, ut tenearis, quamdiu vivis, vel quamdiu ego vivo, vel pater meus vixerit, numerare mihi centum singulis annis: & dicitur vitalicius: qui an validus sit, mox ex dicendis colligendum, & cap. sequen.

9. Quartur, Confessarius interrogatur à recenti Notario, quor conditiones sint de necessitate servande in licite constituendis censibus, & celebrandis instrumentis super contractibus censuales, quid ei respondebit?

Resp. Dicat esse servanda, quæ post Martinum V. & Calixtum III. in 1. & 2. Extravag. de empt. & vendit. inter com. statuit B. Pius V. const. Cum omnis Apostolica, qua est in Bullar. 10. 2. la 79. in qua B. Pontifex ad validitatem censuum, & vitandam in contractu injustitiam, & usuram labem, sequentes conditiones observandas disposuit.

I. Ut census fundetur super re immobili, ut domo, vinea, piscina, &c. non vero in animalibus; vel vino, oleo, & similibus. Mastrius Theol. Moral. disp. 5. qu. 3. art. 1. num. 99. Antiqua pro immobili habeatur, ut sunt annui redditus perpetui; ex Clement. Exivi de verb. signific. §. cumque annui. Et De la Cruz 7. præcept. quæst. 6. art. 1. de censib. num. 3. unde sequitur non posse fundari supra personam, aut super personam, & rem: adeoque, & censum personalem non esse licitum.

II. Sit res sit fructifera, reddens fructus

Census sufficientes ad pensionem solvendam.

III. Quæ nominatim certis finibus designata sit; ut constet, an sit immobilis, & fructifera, quando res censita pereat, & cum ea census super ea fundatus sit extinctus: idè non potest fundari super bonis non presentibus, vel futuris.

IV. Ut in stipulatione instrumenti pecunia realiter, & cum effectu exbursetur, & numeretur ab emptore vel ditori census in presentia Notarii, & testium; neque sufficit ante numerasse, vel creditorem de ea extitisse; unde notat De la Cruz cit. non posse institui censum de pecuniis antea debitis, cum non sint presentes, nec coram Tabellione, & testibus numerentur.

V. Ut solutiones pensionum ex pacto non solvantur anticipatè, sed exigantur, terminis maturatis, & ratione temporis elapsi: pensio enim est eruenda ex fructibus rei censitæ; si enim emptor census, dum pretium numerat, detraheret ex eo pensionem primi anni, quæ non debetur, nisi anno completo, usuram committeret cum obligatione restituendi.

VI. Ne venditor census obligetur ad casus fortuitos, ut, si domus absque culpa ipsius incendio pereat, Molendinum ex impetu aquarum ruat, & ager asportetur, census emptori pereat (nam res Domino perit, Dominus autem census est emptor) & venditor amplius ad pensionem non teneatur: minuaturque census, minuta hypotheca, juxta proportionem: in totum, re in totum perempta; vel secundum partem, si pro parte infructuosa efficiatur: unde pacisci non potest

de solvenda pensione, etiam si res subjecta pereat.

VII. Ne fiat pactum, restringens libertatem Censuarii alienandi rem censui subjectam, sed possit eam vendere semper, & quando velit: nec teneatur tunc solvere laudemium, vel aliquid dare Censualistæ pro obtinenda licentia illam alienandi.

VIII. Ut dum res censui subjecta vendenda sit, Dominus census moneatur, & praferatur, si eam velit sibi acquirere.

IX. Ne Censuario moroso in solvenda pensione, imponatur aliqua pœna pecuniaria, vel alia; ut, quod teneatur ad interesse lucris cessantis, vel ad cambium, vel alias expensas, liquidandas juramento creditoris; aut partem rei amittat.

X. Ne pensiones maturatæ, & non solutæ, convertantur in capitale, & augmentum census.

XI. Ut Censuario aliquod onus non imponatur, ad quod, secluso contractu, non tenetur.

XII. Quod venditor census possit censum redimere, & extinguere, quando velit, restituendo pretium Censualistæ, non obstante præscriptione centum, aut plurium annorum; ex quo patet non valere censum cum pacto, ut fiat perpetuus, si intra certum tempus non redimatur. Cum tamen Censuarius vult censum extinguere, decet de eo ante duos menses monere dominum census.

XIII. Ut Censuarius, vel venditor census nullo unquam tempore compellatur, vel obligetur ad se affrancandum, seu ad censum redimendum, nisi, quando ipse prius denuncia verit Censualistæ velle

se affrancate, seu censum extinguere; tunc, transactis duobus mensibus, vult Papa, ut Dominus census possit ab invito repetere pretium intra annum. & ubi pretium non exigatur, sit nihilominus Censuario liberum extinguere censum, cum velit.

XIV. Quod censu constituto, non possit pretium augeri, vel minui ob temporum, aut personarum qualitatem: iustum autem pretium reputatur, vel quod Princeps taxavit, vel, quod universalis consuetudo approbat. Tambur. cit. cap. 3. & Fagnan. n. 17.

XV. Quod contractus censuales sub alia forma celebrati sint feneratorii, & usurarii. Hac summam ex Constitut. B. Pii.

Peccaret itaque mortaliter Notarius, si in stipulatione instrumenti non servaret formam creandi census à B. Pio V. in alleg. constitutione statutam, quam in conscientia obligare dixit. De la Cruz n. 4. & contractus census celebratos contra formam ab ipso præscriptam, nullos esse legitur, apud Giballinum par. 2. de usur. lib. 4. cap. 6. art. 5. n. 3.

10. Quæritur, Confessarius introgratur, ut discrimen afferat inter mutuum, & censum; & quare contractus sensuales, usurarius non debeat reputari; & cur in eo, mutuum, ut minimum virtuale, & pallium usura non contineatur? videtur enim, quod pecunia recipienda detur supra sortem, siquidem pensiones paucis annis superabunt summam, qua primum data est. Si contractus presens à labe, & pallio usura immunis sit, facile poterit lucrum omne supra sortem in mutuo ab usura excusari; *Matthæi Cautela Confess.*

nam mutuo dans, respondebit se nolle lucrum capere, ex mutuo, sed per illa centum, v. g. que dat, emere jus ad centum, & decem post annum recipienda: quod jus est, tam distinctum ab ipsis centum, & decem postea recipendis, sicuti in censu jus percipiendi pensiones annuas, vel menstruas est distinctum à pensionibus, & centum datis, ad tale jus emendum; quid in casu erit poenenti dicturus?

Resp. Quod apertum discrimen est inter mutuum, & censum. I. In mutuo obligatur mutuarius reddere sortem, præfinito tempore, sive, quando mutuo dans, eam repetit, quemadmodum petere potest: in censu autem emptor non potest unquam pretium repetere, neque obligare venditorem reddere, dum nolit. II. In mutuo fors nunquam mutuanti perit, etiamsi res mutuarii pereant; in censu verò, pereunte prædio, aut re alia censui subjecta, sine culpa Censuarii, in totum, vel in partem, census perit; nec obligatur postea Censuarius ad pensionem, vel ad pretium, primo datum, solvendum, nisi ad ratam intertus.

III. In mutuo dominium mutui non est apud mutuante, & ideo non potest aliquid exigere de eo, quod suum non est; in censu autem dominium census, seu juris ad petendam pensionem, est in Censuali, & ideo potest sine iniustitia, & pallio usura, pensionem illam exigere; quemadmodum potest illud jus alteri vendere: legendi sunt Gibalin Caballut. cit. & Engel. Colleg. jur. Can. lib. 5. tit. 19. §. 2. n. 2. nec pensiones illæ exiguntur.

(Kkk)

tur,

tur, ut incrementum sortis, sed solum, ut fructus juris empti.

11. Sed quaeritur, an, si ob fortunam sterilitatem, ut in solium calorem, nimiam pluviam, eo anno communem, res non fructificet, ad pensionem solvendam censuarius teneatur?

Resp. Videndum, an sterilitas compensetur ex fertilitate precedentium annorum, vel si pes sit exsequentibus; & in casu, pensio est à Censuario solvenda: ubi notandum ex Giballin & cit. art. 11. num. 5. & Rotario *Ticol. moral. p. 2. cap. 7. sect. 5. num. 13.* opus non esse, quòd res censita singulis annis fructificet; nam sufficit, ut sit natura sua fructifera, ut Pontifex loquitur, & ex ea fructus regulariter Censuarius computando unum annum cum alio percipiat, sufficientes ad solvendam pensionem: nec Censuaria emit fructus, quos res censita ferat singulis annis; quæ etiam, si aliquo anno fructus non ferat (ut domus, quæ dicitur fructifera civiliter, licet aliquandiu illocata maneat) censibus poterit subijci; non verò si crebrius, aut ferè semper fructus non ferat.

12. Sed quaeritur, an res censita debeatur ferre fructus qui aequent pensionem ei impositam?

Resp. Affirmative, aliàs ratione illius excessus solvendi supra fructus, frugifera non foret. Giballin, *ibid. n. 7.*

§. II.

Contractus Cambii.

13. Quaeritur, quid sit Cambium, & quotuplex?

Ad I. Respondetur, est permutatio pecunie pro pecunia cum moderato lucro. DD. communiter. Ubi, qui Cambium petit, pecuniam accipit, & dat lucrum, Campsarius appellari solet, qui verò rogatur, ut pecuniam commutet, ipsamque permutat, & lucratur, Campsor, vel Bancarius, nominatur.

Ad II. Cambium dividitur in fictum, quod vocatur sicum, hoc est, carens humore ad lucrum; & in reale. Sicum illud est, in quo est tantum apparentia Cambii, & iusti tituli ad lucrum, cum revera cambium non sit, sed verè contractus mutui, figura fictici cambii efformati, de quo DD. & nos infra. Reale verò illud est, in quo revera repetitur titulus iustus, ratione cuius possit aliquid iuste accipi pro Cambio, quia realiter pecunia cum pecunia commutatur.

Et hoc subdividitur in minutum, seu manuale, & locale. Minutum, est permutatio presentis pecunie cum alia pecunia presenti, sed inequalis materia, sigilli, & figura: argentea cum aurea, aenea cum argentea, vel unius Principis cum ea alterius Provinciae, propter commodum migrantium de una in aliam Provinciam; dicitur minutum, quia regulariter minor moneta commutatur cum majori: & manuale, quia statim in eodem loco, & tempore de manu ad manum pecunia numeratur. Locale est, in quo pro pecunia data in uno loco, datur alia in alio loco; quod, cum ordinariè per literas fieri solet (quibus Campsor mandat suo correspondenti, ut Campsario certam pecuniam quantitatem, quam ipse Campsor, v.g. hic Romæ accepit,

cepit, numeret Lucæ) Cambium perli-
teras appellatur.

14. Quæritur, an in Cambio sicco pos-
sit Campfor aliquid lucri iusti supra sor-
tem accipere?

Resp. Negativè, ratio est, quia in eo
nullus habetur legitimus titulus ad lu-
crum exigendum; nam, non est verè
Cambium, sed mutuum, ementito no-
mine Cambii, & usuræ pallio palliatum.
Ad Cambium verum, & reale exigatur,
ut realiter, & cum effectu pecunia Cam-
pforio detur: seu, ut re ipsa literæ cam-
biales de uno ad alium locum transmit-
tantur, virtute quarum fiat vera solutio
pecuniæ, quæ recepta fuit in alio loco;
quod non reperitur in Cambio sicco.
Exemplum pono: hic Romæ petis à Cam-
pfore decem, & accipis, ut post duos
menses des ea Florentiæ, sed non inten-
dis ibi solvere, nec ibi solvis, sed hic:
& literæ illic transmissæ redeunt inanes,
& vacuæ. Quod ultra sortem reddis, vel
à Campfore exigitur, est lucram usura-
rium, datum solum ob expectatam solu-
tionem, & dilationem temporis, quod
vendi non potest. Ideo patet, acceptum
supra sortem accipi ex vi mutui palliati,
& propterea injustè, & iniquè. *Mastr.
cir. Cabasut. cap. 1. Layman lib. 3. tract.
4. cap. 19. in fine.*

15. Quæritur, an in Cambio minuto,
in quo Campfor Ungaricos cum testo-
nibus, duplones Hispanicos cum ju-
liis, & testones cum obolis, vel bajoc-
chis Campforio commutat, possit ali-
quid lucri iusti accipi sine peccato, &
periculo usuræ?

Resp. Affirmativè, *Mastr. cir. n. 125,
Poncius num. 23. Cabasut. lib. 6. cap. 10.*

*num. 2. Layman. num. 3. Engel. n. 24. De
la Cruz art. 3. de Cambiis num. 1. conc. 1.
& communiter DD. Pro quo adverten-
dum: pecuniam habere duplicem valo-
rem, alterum legalem, & extrinsecum,
qui, taxatur à Principe, per quem est re-
rum pretium; & alterum naturalem, &
intrinsecum ut quædam res est, pretiosius
metallum, antiquius, commodius ad
asportandum, & facilius ad expenden-
dum inter exteros; quamvis autem pro
ea, quæ pretium rerum est, vel ratione
valoris legalis, non possit aliquid iustè
recipi, quia huiusmodi valor, utpotè à
lege taxatus, indivisibilis est; potest tamen
aliquid moderatum lucrum iustè exigi,
ratione valoris naturalis, seu intrinseci;
sub qua ratione certè est æstimabilior au-
rea, quàm argentea, propter conditio-
nem materiæ, quæ est nobilior, durabi-
lior, in pluribus locis expendibilior, as-
portatu commodior, & tandem ad plu-
res plus idonea; & præter rei unum pretium,
est etiam ad deaurandum, medicinas, &
similia apta.*

Ex vitæ laboris, & expensarum,
quas Campfor facit, ut habeat, & cu-
stodiat similes pecunias pro Cambio, ju-
stè aliquid accipit; nam labor ille, & ex-
pensæ sunt pretio dignæ: sed vitentur
fraudes.

16. Quæritur, an in Cambio locali ju-
stè aliquid lucri accipiatur?

Resp. Affirmativè: nam in isto quo-
que, sunt tituli legitimi pro iusto lucro
exigendo; sive Campfor hic Romæ v. g.
numeret primò pecunias Campforio, ab
isto solvendas Florentiæ Campforis cor-
respondenti, vel procuratori: sive Cam-
pforius Romæ numeret primo Campfo-
(K k k) 2

ri pecuniam, ut ab istius correspondente eam recipiat Florentia; nam, sive uno, vel altero modo Cambium celebretur, semper debet Campsor expensas facere, conducendo, vel alendo famulos, & scribas, tenendo libros rationum, aliosque sumptus, sine quibus correspondentias in locis remotis non haberet; in secundo reperitur etiam, transportatio virtualis pecunia de uno ad alium locum, quæ fit à Campfore, liberando Campsarium ab onere sumptibus, & periculis, quæ ipse in transferenda pecunia deberet subire: quæ omnia sunt pretio æstimabilia, & digna stipendio.

17. Sed quaritur, quoadnam censeatur iustum pretium, quod supra pecuniam cambitam accipi potest?

Resp. Quod, vel lex Principis taxat, vel loci consuetudo induxit: & potest augeri, vel minui propter locorum distantiam, & difficultatem maiorem, vel minorem, ac pericula transferendi pecuniam, & similes rationes, videndas apud Cabasut. cit. num. 4. & Matr. num. 227. Hoc unum Confessarius ponderet, quod lucrum moderatum esse debet: & si Campsor pretium excedat, tenetur excessum restituere. Giballin. cit. lib. 5. cap. 1. art. 4. n. 8.

18. Quaritur, interrogatur Confessarius de conditionibus necessariis ad legitima Cambia, quid responsurus sit?

Resp. Eas contineri in Constit. B. Pii V. incip. *In eam pro nostro* ed. ta. 1571. ut omnem aditum usuris, & fraudibus accluderet. Quarum 1. est, ut Cambium non sit siccum, seu fictitium, quod fit,

quando contrahentes simulant certas nundinas, & certa loca, ubi verè nundinæ non celebrantur: ad quæ, qui pecuniam recipit, litras Cambii non mittit, vel ita mittit, ut vacua, siccæ, & sine effectu debeant reveri, quia non est, qui solvat.

II. Ut lucrum non recipiatur in casu non solutionis Cambii.

III. Ne Campsor paciscatur de lucroratione dilata solutionis ultra terminum.

IV. Ut, nec ante, nec post Cambium fiat pactum de certo, & determinato interesse solvendo, etiam in casu, quod non fiat solutio, tempore præfixo; huiusmodi enim pactum fundatur in periculo usuræ: quod periculum per Giballin. citat. art. 1. cap. 15. constit. 9. in simili pacto reperitur, & non tantum præsumitur; propterea dixit Constit. in conscientia obligare, & esse omnino servandam.

V. Ne cambia realia celebrentur, nisi pro primis nundinis, ubi illæ celebrantur, hoc est, quod Cambium solvatur tempore, quo celebrantur; quod, si ibi nundinæ non sint, ad primum terminum in cambio solitum designari iuxta distantiam locorum; vetatque ab usum, quo cambia pro secundis, & deinceps nundinis sine terminis exercentur.

Itaque Pontifex non vult terminum solutionis Cambiorum differri; ne propter hanc dilationem Campsiores majora lucra recipiant, quemadmodum olim consueverint.

Sciendum est, in certis locis, quolibet anno, quater nundinas celebrari, inter quas spatium trium mensium intercurrit,

currit, ut merces possint ad loca asportari, & litera cambiales dirigi. Unde Cambium fieri ad primas nundinas, est, Campforem, & Campsarium inter se convenire, ut solutio fiat intra trimestre: ad secundas intra sex: & ad tertias intra novem menses. Et quia Campfores consueverunt sic cambire, ut, si Cambium non solveretur in primis nundinis, vel ista non celebrarentur, majus lucrum exigerent: & majus in secundis: & magis etiam in tertijs; ideo Pontifex similem modum solutionis, & celebrandi cambia prohibuit, utpote continentem lucrum usurarium, acceptum ex sola dilatione solutionis. Solvenda itaque sunt cambia in termino praefixo in singrapha, vel literis; vel si postea solvantur, non potest plus a Campfore exigi, nisi propter lucrum cessans, & damnum emergens, non fictum, sed verum, & reale: sed de hoc debent Campfor, & Campsarius convenire. Semper tamen vitentur fraudes.

19. *Quaritur, an Cambium cum re cambio, quod Itali vocant con la ricorsa, sit licitum?*

Resp. Negat Cabasut. contra plures, resolvens rationes aliorum, probare solum esse speculativè licitum, non verò practicè; quòd quidem constat ex ipsa natura praedicti Cambii, quod sic institui solet. Titius, Campsarius accipit Mediolani à Campfore centum aureos, solvendos Placentiae (ubi Titius pecuniam, nec respondentem habet) propterea ipsum Campforem rogat, ut sibi concedat, & scribat suo respondenti Placentiae, ut nomine ipsiusmet Titii satisficiat, & solvat sibi Campfori Me-

diolani; Campfor literas Placentiam dirigit suo respondenti; quibus acceptis, correspondens Campforis, nomine Titii, eandem summam recambit Mediolanum ad Campforem, ut iste centum exigat à Titio. Hic pondera, hujusmodi Cambium reduci ad Cambium siccum, & mutuum usurarium, palliatum titulo ficto Cambii localis, nam proprie est mutuum cum usura, cum Campsarius debeat Mediolani, ubi recipit, solvere, & cogatur uti illo falso circuito solutionis, faciendae Placentiae, solum, ut ab usurario mutuum recipiat, quod aliàs non accepisset; teneas itaque sententiam Cabasutii.

§. III.

Contractus Societatis.

20. *Quaritur. Pesit poenitens à Confessario instrui de conditionibus necessariis, ne erret in celebrando contractu Societatis, quid Confessario agendum?*

Resp. Significet esse hujusmodi contractus celebrandos ad praescriptum Constit. Sixti V. incipien. *Deestabilis 45. ibid. in Bullar. disponentis.*

I. Ne fiat pactum inter socios de restituenda sorte, & capitali alteri socio, qui eam vel in totum, vel secundum partem dedit in Societatem ad negotiationem, etiam si casu, & fortuito pereat, & deterioretur; atque consocius vel minorem partem tribuat, vel solam industriam, & laborem.

III. Ne paciscatur de solvendo lucro in singulos annos, vel menses, ad indemnita-

tatem sortis, ei, qui pecuniam, aliasve res in societatem contulit.

III. Ut socii ad commune lucrum conferant in commune, sive pecuniam, sive animalia, navem, industriam, & laborem.

IV. Ut, finita societate, & capitale extet, restituantur ei, qui in societatem contulerit.

V. Ut inter socios sint communes fructus, expensæ, & damna.

VI. Ut inter eos, tam lucrum, quam damnum dividatur juxta proportionem, & ratam eorum, quæ singuli contulerunt; ita ut, sicut se habet fors ad sortem; sic se habeant fructus, & lucrum, ad fructum, & lucrum: hinc, si uterque contulerit centum cum æquali industria: & lucrum, finita societate, sint ducenti aurei, singuli socii poterunt pro lucro reportare centum, & centum pro capitali. Nota, quod plus debet lucrari, qui dat pecuniam, & operam, quæm, qui dat solam pecuniam, vel operam, quia sic servatur æqualitas. Quilici q. 7. art. 3. num. 21.

21. Sed quid, si unus posuerit centum, & alter solam industriam, & laborem?

Resp. Si apposita industria centum aureis æstimetur, & lucrati sint alia centum, debet primo alter accipere centum, quæ dedit pro sorte, divisit aliis centum, ita ut quilibet eorum sumat quinquaginta, proportionem lucris. *Mastr. cit. art. 4. num. 132. Cabasut. art. 13. num. 6. apud quos alii.*

22. Sed quid, si, finita societate, solvis centum datus a socio pro sorte principali, nil lucris appareat?

Resp. Debent illa ei reddi, qui contulit; æqualitas in casu inter socios in hoc stat, quod si fors data ab uno socio, altero conferente, injustitiam, pereat sine hujus culpa, ei pereat, qui dedit; si verò, salva pecunia, nil lucris habeatur, alter socius, qui suum laborem, vel industriam contulit, solum sentiat jacturam industrie, pecunia verò tota ad suum Dominum redeat: etenim pecunia data in societatem semper est dantis, nec ipsius dominium in alterum transfertur, ut optime D. Thom. 2. 2. *quæst. 78. art. 2. ad 5. & allegata Const. Sixti, propterea, si pereat sine culpa socii, ipsius Domino perit.*

23. *Queritur. Eget Agricola bobus ad arandum, rogat Herum, ut sibi mutuet pecuniam ad ipsos emendos. Herus in mundanis, ipso Agricola paciscenti cum venditore, solvit nonaginta scuta pro duobus bobes, quos Agricola conceat ad triennium, sequentibus pactis. I. Ut singulis annis tibi duo rubia frumenti solvat. II. Ut, si mori boves contigerit, Agricola eorum pretium solvat. III. Ut, finito triennio, boves consignentur Hero sub nova æstimatione, & si scutis nonaginta non fuerint æstimati, sed minoris, Agricola suppleat de proprio usque ad debitam summam: petitur, an contractus æque pacti a sint legitima?*

Resp. Contractus iniquus est, cuiuscumque generis esse asseratur, sive mutui, quo Herus Agricolæ pecuniam mutuet, sive societatis, quo ad societatem ipsi boves tradat, sive locationis, quo eidem locet boves.

Si mutui esse dicatur, iniquitas patet; nam contractus mutui de sui natura petit esse

esse gratuitus, juxta illud, *mutuum dantes, nihil inde sperantes*, ergo, ubi mutuum gratuitum non est, usura est. *Glof. ad cap. Conquestus de usuz. in ver. de feudo*. Addo, quod Herus pensionem exigit de re non sua, cum boves empti sint pecunia mutuata Agricola, adeoque pecunia, cujus Agricola est Dominus (in mutuo enim dominium transfertur) ad quem itaque boves spectant, & cui propterea pereunt: nam res domino perit.

Item, si ad societatem spectet, iniquitas est manifesta. Nam in contractu societatis juxta Sixti constitutionem allegatam supra num. 20. Non licet pactum facere de restituenda alteri socio sorte, casu, vel fortuito pereunte, sed jactura, & periculum fortuitum, ac ipsius deterioratio debet esse apud tradentem; nec debet jactura in recipientem refundi, nisi ejus culpa, & negligentia contingat; prout etiam habetur ex *Com. Mediolanen. sub S. Carolo p. 2. tit. de usuris*: ibi. *In societate animalium, qua inestimata alicui dantur ad custodiam, sive, ut operas prester, omnes casus, etiam fortuiti, semper sint periculo ejus, qui dedit; nisi id alterius socii dolo, vel magna negligentia accidisse confiteri. Nec fiat pactum, ut fors sit semper salva, etiam ex primis fatibus, neve quidpiam certum prater sortem ex fructibus animalium, quotannis solvatur*. In casu proposito Herus vult sortem salvam, periculum deteriorationis in se non suscipit (boves enim arando deteriores fiunt) & quolibet anno exigit pro certo lucro pensionem duorum rubiorum frumenti contra naturam societatis; qua postulat, ut partes sint aequales, & aequaliter participent

de lucro, & damno habito respectu ad quorundam in societate positam; societas enim est quaedam fraternitas: at quae aequalitas erit, quae paternitas, si Agricola ex bobus nihil lucretur, & nihilominus de suo debeat solvere ea rubia? vel, si deducto valore illorum duorum rubiorum nil lucri maneat apud ipsum? vel, si debeat de suo fortuitum periculum, & deteriorationem bovom compensare? Unde videtur resultare potius contractus mutui, quam societatis cum justitiae violatione.

Item non minus est contractus iniquus, si dicatur esse locationis, quo Herus locat Agricola boves. Nam, ut iniquus, & injustus non sit, exigitur, ut periculum fortuitum, & capitalis deterioratio sit apud Locatorem, qui est bovom dominus, cum in locationis contractu dominium non transferatur, consequenter, quod ipsi pereant, dum fortuito casu perire contingit; ergo, cum Herus boves vult Agricola perire, vult Agricola esse ipsorum Dominum; nam res Domino perit; adeoque injuste, & per usuram, eam annuam pensionem exigit, cum pro re non sua illam accipiat. Deinde pensio duorum rubiorum frumenti est nimis excessiva; ergo pactum est injustum. Tum quia in contractu locationis debet servari aequalitas inter locatorem, & Conductorem, ergo lucrum, quod recipit Herus, debet correspondere utilitati, quae ex bobus redandat in Agricola; nam, si nullam utilitatem Agricola ex bobus perciperet, nil dare deberet Hero; vel certe minus solvere deberet, si, deductis frumenti rubiis, quae dat Hero Locatori, minus lucrum Agricola conductori proveniret, juxta text. *in cap. Pro-*

pter

per de locato, & conducto; & ibi Gloss. in verb. Visio rei.

24. Sed petitur. Cujus generis consensus sit predictus contractus?

Resp. In se est locationis, & conductionis. Nam Herus boves emit, eoque ad triennium cum ea pensione locat Agricola; quia verò pensio nimis est excessiva, in eo justitia violatur. Verum propter alia duo pacta adjecta, degenerat in mutuum. Hinc optimè dixit, de la Cruz, direct. conse. 7. precept. 9. 6. art. 2. dub. 2. quòd, qui alteri locat bovem, aut dat decem aureos pro emendo eum, obligando illum, ut post tempus locationis reddat illos aureos, aut bovem ita sanum ac recepit cum pretio locationis, committit usuram; quia idem est, ac mutare decem, ut reddantur duodecim; cum conductor suscipiat in se fortuitum periculum, & deteriorationem rei locatæ contra naturam locationis. Idem habet Leotar di de usur. quest. 36. num. 25. asserens illum, qui rem suam justo pretio æstimatam, veluti equum, vel bovem, ad certum tempus alteri locat ea lege, ut, re illa quomodocumque pereunte, pretium cum lucro consequatur, usufructarium esse.

Nec obstat, Agricolam ab Hero petiisse mutuum pecuniam; nam cum dati sint boves per triennium ad colendos agros cum annua pensione, contractus assumit naturam locationis, & conductionis dictorum bovum. Ad cognoscendum contractum magis est inspicienda ejus forma, & effectus, quam nominis appellatio. At, dato etiam habere naturam mutui, patet esse iniquum.

25. Quæritur. Cajus aperit Confessario: ego dedi in custodiam oves Fran-

cisco sub ista lege, quod, ubi oves quas casu pereant, pro una medietate mihi, & pro alia pereant Francisco, ubi vero non pereant? prius debeam ego ex fructibus meum trahere capitale, & ex tunc oves communes sint: petit, an contractus sit licitus?

Resp. Negativè. Nam in isto contractu melior est conditio Caji, quam Francisci, adeoque non servatur æqualitas, sed Franciscus recipiens oves nimis gravatur, quoniam ubi malè fortunentur, implemittit duo, medietatem scilicet pretii ovium, quam de proprio tenetur solvere, & laborem suæ custodix. Cajus autem unum amittit, alteram scilicet medietatem pretii pecorum. Hinc, quia Franciscus recipiens, seu conducens pecora majori subsistat periculo, debet etiam plus participare de lucro, ut æqualitas in contractu servetur; & ita Cajus debet à Confessario obligari ad rescindendum contractum, & oves ad se revocare, vel alium contractum juxta juris regulas celebrare.

26. Quæritur. An contractus redditionis bestia sub istis terminis celebratus, V. G. Joannes tradit Petro rustico centum oves, quarum qualibet æstimatur duobus aureis, adjecto pacto, ut, si pereant, tale pretium reddat Joanni: veter ex ovibus, quas Petrus habet, tantidem ejusdem ætatis, bonitatis, & ponderis eidem reddat; & interim singulis annis debeat Petrus ipsi pro qualibet solvevere duas libras lana; sit legitimus?

Resp. Negativa patet, si celebratur contractus venditionis ovium æstimatarum. Nam tunc ultra pretium duorum aureorum pro qualibet ovæ,

precise ob dilatam solutionem, vel temporis longitudinem, est solvendum; res enim vendita, & emptori tradita, sicut ei perit, ita ei parit. Unde Dominus. Pater etiam, si dicatur celebrare locatio, aut societas, quia tunc dominium, & periculum fortuitum ovium debet indispensabiliter esse apud Joannem deponentem; cum id sit de natura similium contractuum. Quia, itaque celebratur solum mutuum cum usura palliatum sub colore societatis, contractus est iniquus.

27. Queritur. Quando animalia tradantur juste in societatem alteri?

Resp. Cum observantur disposita in citata Constitutione Sixti. Habet quis viginti oves, alius totidem, vel etiam decem, & communicant ad invicem eas; de periculo, lucro, ac expensis participant aequaliter; si aequaliter ponant in societate; vel pro rata, secundum quod ponunt; societas justa est. Qui possunt etiam licite convenire, quod de fatibus reciperentur capita mortua; vel de vellibus emantur capita ad augendum gregem. Item unus potest ponere oves, & alter curam, industriam, & laborem, juxta dicta supra n. 20. 21. & 22.

Injusta autem est, cum quis dat certa capita ovium aestimata certo pretio, hoc pacto, ut rusticus recipiens, non accipiat aliquam utilitatem, donec tradens receperit prius totam sortem. Hoc pactum est valde iniquum: nam aequalitas non servatur; rusticus enim suam operam gratis exhibet. Sicut iniquum est, pacisci, quod antequam rusticus recipiat aliquid, restaurabit de fatibus omnia mortua. Hoc enim pacto est, quasi velle *Matthaei Causela Confess.*

oves immortales, in quo nec aequalitas servatur.

Item, injusta est, dum alteri quis tradit in societatem pecora aestimata tanto pretio, ea conditione, ut capitale sibi reddat, & praeterea aliquod emolumentum, sive in pecunia, sive fructibus, lana, lacte, caseo &c. Immo mutui virtualis potius, quam societatis contractus censetur, quia ultra capitale salvum pensionem annuam exigit.

§. IV.

Contractus mutui, commodati, locati, & depositi.

28. Queritur. Negotiator petis à Confessario differentiam inter contractus mutui, commodati, locati, & depositi, ne in eis celebrandis erret, quid Confessarius est responsurus?

Resp. Quod mutuum acceptum pro contractu celebrato inter mutuante[m], & mutuatarium, est contractus gratuitus, quo quis rem suam usu consumptibilem alteri tradit, cum translatione dominii, ea lege, ut eandem in specie, & bonitate, statuo tempore reddere teneatur.

Differt à venditione, quae transfert rei dominium sine onere reddendi similem; à commodato, in quo res eadem, non specie tantum, sed & numero reddi debet; à locato, quo non gratis, sed certa pensione alteri traditur res ad usum eadem numero reddenda; à deposito, quo alterius fidei res traditur ad custodiam.

29. Petitur, quae sint obligationes mutuatarii.

Resp. Vide lib. I. cap. 31. nn. 27. & 28.

(L11)

Hoc

Hoc est certum, ipsum teneri ad restituendam rem mutuo acceptam, quocumque casu pereat; nam res, sicut domino parit, ita perit: mutuarius autem est dominus rei mutuo recepta.

Paciter commodatum sumptum pro contractu, est contractus, quo res aliqua ad certum usum, & tempus sine mercede conceditur, reddenda eadem numero post usum expletum, ad quem fuit concessa. In commodato dominium rei non transfertur in eum, cui ad usum conceditur, ideo differt à mutuo: gratis, & sine mercede conceditur, aliàs foret locatio. Differt à precario (precarium dicitur, quod precibus ad utendum gratis datur alteri) quia res precario data revocari potest, quodcumque danti placuerit, quia sine praefinitione certi usus ad utendum conceditur cap. *Precarium de precariis*: & *Glos. ad cap. cum gratia sui de commodat. in ver. commodatum.*

30. Petitur, qua sint obligationes rem commodantis?

Resp. Sequentes. Prima, ut rem commodatam ad se revocare non possit ante expletum usum, pro quo fuit data: nam statim ac pro certo usu datur, tali usui subicitur, & affixa reputatur: non decipi beneficio nos oportet, sed juvari, ut ibid. *Glos.* deciperetur autem ille, cui conceditur, si ante completum usum revocaretur, sicut noverunt recipere, si res apta non foret pro usu, ad quem conceditur; & tunc revocans teneretur de damno. Limitatur, ut possit ante usum revocare in casu non praefixo in contractu, si nimirum commodans ex defectu rei majus, aut tantum detrimentum incurreret, quantum pateretur com-

modatarius, si res ab eo auferretur ante usum expletum; nam praesumi debet in tali usu eum non voluisse rem commodare.

31. Petitur, qua sint obligationes commodataris, seu illius, qui rem commodato accipit.

Resp. Sequentes. Prima, ut rem commodata utatur dumtaxat ad usum, ad quem eam à Domino accepit; aliàs futurum committit, utpotè utens re, invito domino; hinc si tibi commodem equum, ut ad villam eas, & tu ducis ad bellum, teneris mihi pro tali usu, ad quem equum tibi non concessi. *Glos. ad c. cum gratia sui de commodato.*

Secunda, cum commodatum concedatur gratia solius accipientis, tenetur de culpa non modo lata, & levi, sed etiam levissima; iamò etiam de casu fortuito, qui scilicet non potuit praevideri, si culpa tua contingat, vel sit in mora restitutionis post expletum usum, aut pacto ad id se obligat, cap. *cum gratia sui cit.* Propterea circa rem commodatam conservandam, debet eam curam, & diligentiam adhibere, quae homines diligentissimi solent in rerum custodia; juxta dicta supra cap. 22. num. 72. unde, si ejus negligentia pereat, debet eam in aequivalenti pretio restituere.

Item locatum pro contractu acceptum, est contractus, quo res, vel persona ad usum, vel fructum, salvo semper ejus substantia pro pensione certa conceditur ad tale tempus. Qui rem locat, locator; & ex parte ejus contractus locatio nominatur; qui verò rem accipit, conductor: ex parte cujus contractus conductio dicitur.

32. Petitur, qua sint obligationes locatoris?

Resp. Sequentes. I. Ut apud ipsum remaneat periculum fortuitum rei locatae, sicut enim est ipsius rei dominus, ita debet ei perire.

II. Tenetur detegere rei locatae vitia, etiam occulta, quae conductori damno esse possunt: hinc teneris damnum reparare, si mihi commodas dolium vitiosum, propter quod necessarium vinum inficitur. Propterea locator debet eam diligentiam adhibere ad vitandum nocentium, conductori ex re locata provenientium, quam vir prudens adhibere solet.

III. Tenetur ad expensas necessario faciendas circa rem locatam, ut ad calcandum equum, dum inservit conductori, iter facienti: ad reparandam domum locatam, tectum, fenestras &c. non vero ad expensas voluptuarias, & superfluas.

IV. Ad onera publica, & tributa imposita pro re locata, nisi aliud ex pacto, vel locorum consuetudine sit determinatum.

V. Non potest expellere conductorem a Domo, nisi in casibus, de quibus in l. ade. Cod. de locato, ut, si conductor pensionem non solvat: si ex casu aliquo, non praevisto tempore locationis, res locata esset valde necessaria ipsi locatori: si res locata indigeat reparatione, quae fieri nequit, si maneat apud conductorem; & tandem, si conductor abutatur re locata, eam damnificando, vel abutendo contra malos mores, retinendo in ea meretrices, & usurarios publicos &c. nam praesumendum est, quod lo-

cator non habuerit voluntatem eam locandi in illis casibus.

33. Petitur; Qua sint conductoris onera erga locatorem?

Resp. Sequentia. I. Ut re conducta utatur solum ad usum concessum; nam tenetur stare conventioni, alias contra voluntatem locatoris rationabiliter praesumptam, tenetur, quasi actione furti, re aliena invito domino utens; Hinc, qui equum conduxit ad eundem Florentiam, & exiit ad pergendum Viennam, tenetur dare pretium pro isto usu; & casu quo in isto itinere periret, alio itinere non periturus, debet pretium equi restituere.

II. Si res conducta ejus negligentia perit, tenetur reddere aequivalens; Est commune, conductorem teneri de lata, & levi culpa dumtaxat, non de levissima, quia res conducta non solum gratia conductoris conceditur, sed etiam in utilitatem locatoris recipientis ex locatione mercedem.

III. Ut solvat locatori mercedem, seu pretium usus rei juxta conventionem.

34. Dubitatus, An pensio V. G. agris locati sit minuenda propter sterilitatem ipsius agris.

Resp. Affirmative, modo sterilitas contingat casu fortuito, ut alluvione fluminis, incendio, hostium incurfu, &c. ita ut nullus, aut modicus fructus colligatur, pro rata enim est remittenda, vel in totum, vel in partem, nisi sterilitas compensari possit ubertate praecedentis, vel sequentis anni, cap. Propter de locat. & conduct. Dicitur casu fortuito, hoc est, qui praevideri non potuit; quia, si impedimentum percipiendi fructus pro-

(LII) 2 veni-

veniret ex ipso conductore, ad integram pensionem teneretur; nam æquitas non patitur, ut locator subeat damnum, quod culpa conductoris sequitur. Item, si casus sterilitatis ab initio sciri, & prævideri facile potuerunt, ut, si regio illa procellis, & grandinibus obnoxia sit; vel pateat hostium incurtibus; aut ager locatus sit vicinus flumini sæpius inundanti, aut fundus natura sua infertundus, non est locus remissioni, quia hos omnes casus conductor prævidisse censetur, adeoque in se suscepisse reputatur omne periculum, omnesque casus fortuitos, ac renunciasse juri, quod in ejusmodi casibus remissionem pensionis concedit, & ideo ad integram pensionem tenetur.

Dices, dum fructus fundi insolito modo crescunt, non augetur locatori pensio à principio; ergo, ut æqua sit locatoris, & conductoris conditio, non est minuenda pensio propter sterilitatem contingentem, sine culpa conductoris.

Confr. Emphyteuta, qui tempestatem passus fuit, integram Canonem persolvit, nec ullam remissionem consequitur, ergo conductor ob sterilitatem, cæli intemperie contingentem, à solutione integra pensionis liberari nequit.

Resp. Negando consequentiam, discrimen est, quia insolita illa sterilitas damnum infallibile affert conductori, si teneatur eo casu pensionem præstare; ingens verò, & insolitum lucrum ex fortuita libertate proveniens nulli omnino nocet; immò locator semper, & facilius pensionem promissam recipit, & ideo jus in tanta calamitate conductori subvenit.

Ad confirmationem, paritas non concludit. Emphyteutis enim à conductio-
ne valde differt: conductori pensio constituitur in compensationem fructuum, quos percipere ipse potest ex fundo; emphyteute autem non in compensationem fructuum dantur, sed in recognitionem directi domini, ut infra patebit, ex Gonzalez in 3. tit. 18. cap. 3. num. 8. de locat. & conduct.

35. Dubitatur. Nobilis quidam certa pensione condaxit pro anno Petrum ad suum servitium, post sextum mensum absque ulla culpa ipsius Petri eum dimisit; petitur, an Confessarius debeat nobilem obligare ad integram mercedem totius temporis Petro solvendam?

Resp. Affirmativè; neque conductor, neque locator, altero invito, potest absque justa causa ante tempus à contractu recedere; nam ex eo, sicut ex quovis alio legitimo contractu nascitur obligatio ex justitia in utroque foro, conscientie scilicet, & civili: hinc si nobilis à contractu pro suo arbitrio recedit, solvat pensionem conventam à principio, vel curet servitium alteri elocare: dum sibi difficile est alium herum invenire.

Depositum tandem pro contractu, sed pro formali ita sumptum (quia pro materiali venit res, quæ deponitur) est contractus, per quem res aliqua alterius fidei custodienda committitur, & alter eam ad custodiam recipit. Aliud est depositum purum, aliud non purum. Purum est, cum res traditur in meam custodiam in deponentis gratiam, & favorem: Non purum verò, cum datur aliquid depositatio pro custodia,

36. Petitur, *qua sit obligatio deponentis?*

Resp. Hæc est, ut si res deposita casu fortuito pereat, ipsi debeat, tamquam ipsius domino.

37. Petitur, *qua sint deponarii onera.*

Resp. Sequentia. Primum, ut teneatur ad restitutionem, si ex gravi ejus culpa res deposita pereat; immodò, si ex levi, dum, aut indemnem promissit, aut de pretio pro illius custodia convenit; aut, cum à deponente repetita, sed non reddita, fortuito pereat, vel deterioris conditionis facta sit.

Secundum, ut, si res deposita sit petentia in sacculo obsignato, ea non utatur, aliàs peccaret in usu rei, invito domino; secus, si apertè numerata fuerit ipsi commissa, modò inde nullum periculum deponenti imminet; nam tunc presumitur tacitè eam facultatem concedere; modò ea utens ad solvendum non fiat impotens.

Tertium, ut, si depositum consistat in aliis rebus utensilibus, ut vestibus, equo &c. eis uti nequit, Domino invito; & dum utitur ad propriam utilitatem (cum talis usus sit pretio aestimabilis) tenetur pro eo solvere domino. Dicitur *ad propriam utilitatem*, quia possit sine peccato, si usus cederet in utilitatem deponentis; ut, quia aliàs equus V.G. in stabulo perpetuò acclusus manens piger efficitur, & ineptus ad cursum, in hoc enim domini negotium utiliter ageret.

§. V.

Contractus pignoris.

38. **Q**uæritur, *Quid sit contractus pignoris.*

Resp. Quamvis pignus sumptum materialiter sit res illa, quæ alteri conceditur in securitatem debiti, tamen acceptum formaliter, est contractus, quo res aliqua traditur alteri in debiti securitatem.

39. Petitur, *Qua sint obligationes debitoris oppignorantis rem?*

Resp. Sequentes. Prima, tenetur tradere creditori pignus promissum, loco, & tempore, statutis; nec potest illud repetere, nisi debitum solverit, aut alio modo satisfecerit creditori. Secunda, tenetur ad omnes expensas, quas creditor in servando pignus fecit.

40. Petitur, *qua sint onera creditoris accipientis pignus?*

Resp. sequentia. Primum, ut in faciendis expensis in servando pignore ita moderatas sit, ut non cogat debitorem, qui eas omnes solvere nequit, aut pignus dimittere, aut aliis vendere. Secundum, obligatur ad fidelem pignoris custodiam; & tenetur de dolo, ac lata, & levi culpa, ita ut servet rem illam, in eamque sumptus necessarios faciat. Tertium, tenetur rem ita servare, ut ea non utatur; aliàs furtum committit; debetque refarcire damna pignoris, quo usus est; nisi talis usus cedat in commodum debitoris ne scilicet pignus deterius fiat.

Quartum, tenetur solutionem debiti, quodcumque sibi oblatam, recipere.

(LII) 3

& pi-

& pignus illico reddere; quia, sublata principali obligatione, & accessoria cessare debet; & obligatur pignus reddere cum suis fructibus; nam fructus non sunt creditoris, sed debitoris: sequuntur enim dominum, debitor autem est dominus pignoris; quod traditur creditori, non ut lucrum ex eo faciat, sed, ut in tuto creditum habeat. Hinc sequitur, quod si ereditor ex re pignoratata fructus retineat, usuram committit, cum retineat aliquid supra sortem; ideo debent fructus computari in sortem principalem, sive extent, sive sint consumpti; immo, etsi ob culpam latam, vel leuem creditoris non sint percepti, cum aliis percipi poterint.

Excipitur casus, in quo pro dote promissa dantur marito à Patre uxoris possessiones in pignus, usque dum dos fuerit ei persoluta; tunc vir non tenetur fructus pignoris in sortem computare, cum eedant lucro ipsius propter onera matrimonii ab ipso sustinenda, cap. *salubriter de usur.* Vide dicta lib. I. cap. 31. num. 11. ubi improbat contractus Antychristeos dictus, lege Gonzalez in 3. tit. 21. cap. 6. & 7.

Quia itaque debitor est dominus pignoris, ipsi perit, si casu fortuito perire contingat; si verò ex culpa lata, vel levi creditoris deficiat, ipse tenetur restituere.

41. At debitor, in quo contractus pignoris distinguatur ab illo Hypotheca.

Resp. In hoc, quod res, quæ oppignoratur in securitatem debiti, traditur creditori, illa verò quæ hypothecatur pro debiti securitate, est utique pro debito obligata, sed nulli traditur, manetque

apud ipsum, apud quem fuit, antequam hypothecaretur. Hinc DD. notant apud Gonzalez cit. §. 6. nu. 8. contractum pignoris per se traditione rei datae in cautionem debiti; illum verò hypothecæ consensu, quo res, quæ creditori non traditur, ei obligatur, tamquam rei debite vinculum.

42. Quæritur, an res Deo dicata possit pignori dari?

Resp. Negativè, nisi ex gravi necessitate, juxta text. in cap. *Ut nullus de pignorib.* ubi: *Ut nullus Clericus presumat calicem, vel patenam, aut pallam Altaris, vel vestimentum Sacerdotale, aut librum tabernario, vel negotiatori, aut cuilibet Laico, vel famina in vadimonium dare, nisi iustissima necessitate urgente;* Nam res Deo dicata censentur portio, & patrimonium Dei per consecrationem oblata, & inde sequitur, ut tales res in nullius dominio sint, nec in commercio hominum remaneant. Propterea est certum inter alias alienationis species erga res Ecclesiæ prohibitas, contineri & pignoris dationem; quoniam, licet in traditione pignoris non mutetur dominium, tamen jus in re tribuitur, propter quod distractioni locus paratur: & ideo est necessarium beneplacitum Apostolicum: Casus, in quibus possunt vasa sacra pignori dari, refert Gonzalez cit. cap. 1. num. 10. & Glof. ad alleg. cap. in verb. necessitate.

§. VI.

Contractus Emphyteusis.

43. **Q**uæritur, quid sit contractus Emphyteusis nominatus?

Resp. Est contractus, quo res immobilis in perpetuum, sive in longum tempus conceditur alteri quoad dominium utile, sub certa pensione prestanda Domino directo. Contractus Emphyteuticus neque est venditio, nec locatio, sed participat de utroque. Accedit ad venditionem, quia in principio, quando celebratur, Emphyteuta dat domino directo certam pecuniæ quantitatem, (quæ ab aliquibus laudemium dicitur) sicut in venditione datur pretium; sed ab ea differt, quia per hunc contractum non transfertur dominium directum, sicut fit per venditionem. Accedit ad naturam locationis, quia in Emphyteuti retinetur dominium rei à concedente, & quolibet anno aliquid percipit, sicut in locatione. Sed à locatione differt, quia Emphyteusis locum habet solum in rebus immobilibus, & solum taxat, locatio autem in omnibus. Præcipua autem differentia est, quod in contractu Emphyteutico solvitur parva pensio domino directo pro ejus recognitione; in eo vero locationis solvitur magna pensio, hoc est; quæ fructibus correspondeat, vel quasi; ideoque ex modica pensione Emphyteusis, ex magna vero locatio iudicatur per DD. apud Fagnan in 3. ad cap. potius de locat. & conduct. sub num. 13. & sequen.

44. **P**ecitur; an res Ecclesia possint in Emphyteusim dari sine solemnitate juris, vel beneplacito Apostolico?

Resp. Affirmative, ex cap. Ambitiosè, sed quatuor debent concurrere. Primum, ut non fiat ultra triennium: & triennium computatur ex tribus fructuum collectionibus. Secundum, ut sit in casibus à jure permissis. Tertium, ut sit de bonis ab antiquo in Emphyteusim dari solitis. Quartum, ut sub sit evidens Ecclesiæ utilitas de tempore contractus, ex cap. Ex parte tua de feudis, & cap. Nulli de reb. Eccles. non alienan. tradit Fagnan. in 3. ad cap. nulli cit. n. 16. Gonzalez ubi supra tit. 13. cap. 7. sub n. 4. Vide, quæ dixi offic. cur. Eccles. sub. c. 45.

Notandum, quod si res sine culpa Emphyteuta pereat, aut transeat ad hostes, liberatur à pensione. modo nulla pars rei maneat apud ipsum, quoniam, si maneret aliqua, tota pensio ex vigore legum solvenda foret.

Item, quod dum pensio, sine impedimento excusante, non solvitur ab emphyteuta, res Emphyteutica transeat ad dominum cum omni melioratione.

Item, quod emphyteuta jus suum non vendat, nec melioramenta, nisi admonito domino, cui dantur duo menses ad deliberandum, an ipse velit jus, & melioramenta emere tanto pretio.

De contractu livellario nil est addendum, quia videtur coincidere cum emphyteuti.

§. VII.

Secundò, debet fidejussorem ab obligatione liberare, cum ab ipso fidejussore cogitur, ut eum liberet; nam in fidejussoria obligatione non videtur actum, ut fidejussor perpetuo obligatus sit, sed post justum tempus eximitur, ne praestitum beneficium illi damnosum sit; æquum enim non est, eum, qui amico pietatis officium exhibuit, retineri in perpetua obligatione, dum debitor potest eum liberare solvendo pecuniam debitam.

Casus, in quibus potest fidejussor, antequam solvat, agere contra debitorem pro sua libertate traduntur, *cap. Eum, pro quo*, hoc tit. & sunt: I. Si debitor sit arbitrio Judicis in mora solvendi. II. Si debitor principalis dilapidet bona sua, vel incipiat vergere ad inopiam. III. Si fidejussor condemnatus sit, nam non convenit, ut pro beneficio debeat pati detractionem in carcerem, vel cedere bonis. Addi potest. Si fidem suam ad tempus interposuit; nam, eo elapso, obstringi nequit; cum fidejussor non extendatur ultra verba, & conventionem.

§. IX.

Contractus donationis.

50. **Q**uæritur, *Quid sit donatio?*

Resp. *Est rei alicui non debita spontanea, & liberalis concessio translatione domini.* Quæ, dum à donatario acceptatur, pagit obligationem, etiam sub mortali, si res donata sit alicujus momenti

Donatio alia dicitur *inter vivos*, ut, *Matthæi. Cautela Confess.*

eum quis ex mera liberalitate sic donat, ut, etiam se vivo, velit rem donatam esse alterius: Hæc etiam, post donatarii acceptationem revocari potest ob ingratitudinem ipsius donatarii: *ut, si forte in donantem manus impias injecerit; aut ei atroces injurias; seu grave rerum suarum damnum, vel vitæ periculum inferro presumpserit, cap. propter de donation.* Sed de ingratitudine debet legitime constare, & coram Judice est probanda, ut in conscientia donatarius teneatur restituere. *Abellii Medulla p. 2.7. precept. decal. sect. 7. §. 7. nu. 5.* Revocatur etiam, si postea liberi donanti nascantur, *l. si unquam, C. de revocand. donat.* Quæ lex fundatur in presumpta voluntate donantis, qui existimatur donaturus, quia putabat se filios non suscepturum.

Et alia, quæ fit *causa mortis*, ut, cum quis donat, ita ut rem non velit esse alterius absolute, & irrevocabiliter, nisi post suam mortem, qualiter in testamentis, & codicillis fieri solet; hæc non reputatur ultima voluntas donantis, idè potest ad ipsius arbitrium revocari, cujus morte solum confirmatur.

51. **Q**uæritur, *Quid sit necessarium ad donationis valorem?*

Resp. Primò, ut, qui donat, dominium, & administrationem habeat rei, quam donat. Secundò, ut res, quæ donatur, alteri non sit obligata. Tertio, ut donans sit rationis compos. Quarto, ut is, cui donatur, sit donationis capax.

52. **P**etitur; *An subsistat bonorum donatio facta inter conjuges post matrimonium unitos?*

Resp. *Negative*, loquendo de donatione (M in m) tione

tione inter vivos, in qua alter locupletior, & alter pauperior efficitur, ut expressè tex. in cap. *Donatio de donationibus inter vir. & uxor.* ibi: *firmitatem non habet, nisi donatoris obitu confirmetur; quæ tamen penitus evanescit, si revocetur ab eorum, vel expressè, vel qui donatum accepit, prius debitum natura persolvat;* Ratio prohibitionis est, quia aliàs conjugati, mutuo, ac cæco amore se amantes se invicem expoliarent bonis, & ubi elanguisset amor, ad extremam paupertatem redigerentur. Caterùm donatio inter virum, & uxorem causa mortis facta subsistit, quia in hac non militat adducta ratio; & ejus effectus confertur (dominium nimirum, & rei possessio) in id tempus, in quo conjuges esse desinant. Neque in prohibitione comprehenditur donatio remuneratoria, cum hæc sit merces accepti beneficii, & non liberalis concessio.

Dixi, post matrimonium unitos quia donatio ante illud, aut nuptias facta subsistit per tradita à Gonzalez in 4. tit. 20. cap. 8. de donat.

§. X.

Contractus dotalis.

§3. **Q**Uæritur, quid sit contractus dotalis?

Resp. Est contractus, quo certa bona à muliere, vel ejus nomine ab aliis dantur marito, ut onera matrimonii ferre valeat. Proprietas dotis est apud uxorem, usus autem, quamdiù matrimonium stat, apud virum; propterea, marito

invito, nequit uxor de fructibus dotalibus disponere.

54. Petitur; *An Parentes in conscientia teneantur de tempore suis filiabus dare?*

Resp. Affirmativè; nam parentes ex virtute pietatis tenentur liberis de victu providere. Dos autem vice alimentorum constituitur; ad quæ præbenda tenetur mater, si Pater sit impotens; immò & frater compellendus est ad sororem dotandam in defectum Patris, & Matris; quod non modò exigitur ab ordine charitatis, verùm & rectè colligitur ex *l. Qui filium, ff. ubi pupilli educari.* Itaque frater tenetur præstare alimenta sorori his indigenti, ergo, & eam dotare; nam dos in locum alimentorum succedit; & præsertim procedit de sorore ex eodem Patre nata; & extenditur ad sororem uterinam, quando frater sit hæres Matris vel Patris ipsius sororis, quia tunc representat personam defuncti, & ejus onera sustinet.

§. XI.

Contractus promissionis.

§5. **Q**Uæritur, quid sit promissio?

Resp. Est contractus, quo quis ex mera sua liberalitate, & cum animo se obligandi, aliquid alteri pollicetur. Differt à pacto, quia pactum utriusque paciscentis consensum requirit; & à contractibus onerosis, cum sit omnino gratuita.

56. Petitur, *an promissio obliget promittentem sub gravi peccati pena?*

Resp. Affirmativè, si quatuor hæc concurrant. Primum, si res promissa sit

fit magni momenti. Secundum, si fuerit acceptata ab eo, cui facta est. Tertium si promissio serio, & deliberatè facta sit, ex animo nimirum velle promittendi, seque alteri obligandi; sapè enim promissio confunditur cum proposito, ut idem sit promittere, ac habere voluntatem faciendi aliquid, ad quod tamen quis non se obligat. Quartum, ut promissio non sit contra bonos mores, aut contra leges. Quibus concurrentibus, promittens tenetur stare promissis, adeo ut graviter peccet, si ea non observet. Dum enim ipsa non implet, non potest habere charitatem cum promissario; nam charitas vult ei bonum tranquillitatis societatis humane, ipse autem promissionem non implens, tale bonum ei non vult: per transgressionem enim fidei graviter læditur tranquillitas humane societatis, ut tradit Fagnan in 1. ad cap. Antigonus de pactis num. 8. Ubi ex cit. cap. probat, non seruantem pactum peccare mortaliter: quia juxta text. ibid. recedens à pacto potest excommunicari; excommunicatio autem non infligitur nisi pro mortali: cap. Nemo Episcoporum 11. qu. 1. Immo quia is, cui facta est promissio, & ab ipso acceptata, jus habet ad rem promissam. Pacti violatio opponitur justitiæ; & hinc promittens tenetur ex justitiâ servare promissum.

57. Et dubitatur: Petrus promittens centum aureos se daturum Judici, si iniquam sententiam contra Paulum ferat, & scario, si Casus occidat; petit à Confessario, an obligetur stare promissis; & quatenus affirmativè; an Judex, & sicarius possint eos aureos sibi retinere, vel tenean-

tur restituere? & cui? quid est Confessarius dicitur?

Resp. I. Quod tam ipse, quam Judex, & Sicarius peccarunt mortaliter, pacificendo de re turpi.

II. Quod ipse tenetur in conscientia ante delicta patrata promissionem revocare, quia in malis promissis fides rescindenda est, cap. In malis 22. q. 4. ubi: In malis promissis rescinde fidem, quia impia est promissio, qua scelere adimpletur.

III. Quod promissio illa, utpotè facta ob opus illicitum non obligat. Jus canonicum est manifestum, cap. Pactio-nes de pactis, ibi; nam, etiam juxta legitimas sanctiones pactum turpe, vel rei turpis, aut impossibile de jure, vel de facto, nullam obligationem inducit; cap. Cum contingat, cap. Quintavallis de jurejurando. Jus item civile est clarum l. ex instrumento, C. de inutilibus stipul. ibi: Cum omnia, qua contra bonos mores in pacto, vel stipulatione deducuntur, nullius sint momenti: & l. si plagiis, ff. de verb obligat: ibi: Si plagiis faciendi, vel facti causa corrupta sit stipulatio, ab initio non valet. Plures alios text. refert Gonzalez in 1. tit. 35. de pactis cap. 8. nu. 11. Ergo, cum stipulatio, & pactio de re turpi, hoc est, de re contra justitiam, aut proximo nociva, vel læsiva pietatis, secundum leges nullius sint momenti, ab initio non valeant, nec sint obligatorie; Petrus non obstringitur stare promissis, nec Judex, & sicarius possunt mercedem ob ea flagitia promissam retinere, dum accipiunt. Adde ex 58. reg. jur. in 6. non est obligatorium contra bonos mores præstitum juramentum;

um; ergo, nec promissio à Petro illis facta, cum eam esse contra bonos mores non sit dubium.

Dices, hæc omnia verificari ante opus impletum, non verò postquam Judex sententiam injustam pronunciavit, & sicarius Cajum interfecit; nam, sicut isti impleverunt, quod promiserant in contractu oneroso, ita justum est, ut Petrus quoque contractum impleat solvendo pretium promissum; quòd non solvitur propter actiones prout sunt, proximo injuriose, & Dei offensa, quia sub ista ratione sunt prorsus invendibiles, & nullius valoris (sicut enim venales non sunt virtutes, ita, nec venalia sunt vitia) sed prout annexum habent laborem & pericula suscepta ab Judice. & Sicario in gratiam Petri promittentis, & propter utilitatem, & commodum in istum redundans; sub qua ratione injusta sententia, & occisio sunt quid pretio aestimabile, sicut aliæ actiones humanæ.

Resp. En unicuique contrariæ opinionis fundamentum, cui responsio ex adductis juribus patet; nam pactum turpe juxta canonica jura nullam obligationem inducit; ergo, si post factum aliquam habet, saltim est, quod nulla sit ejus obligatio. Item, si ante factum nullius est momenti, etiam post factum nullam vim habet; nam novum pactum post factum non intervenit, & prior conventio, aut promissio nulla à jure declaratur. Tum quia ante factum nulla fuit obligatio, ergo post factum aliqua esse non potest; quòd enim semel est irritum, non potest postea reddi ratum; patet de legitima obligatione, qua semel extincta non reviviscit; ergo à fortiori obligatio, quæ

nulla semper fuit, & pro infecta habetur, & post factum non reviviscet juxta regulam 18. *juris in 6. Non firmatur tractu temporis, quòd de jure ab initio non subsistit.*

Tum quia, ubi lex resistit obligationi, obligatio non oritur: est regula juris notissima apud Gonzalez in 4. tit. 2. cap. 8. nu. 10. *de donat. inter, Sc. l. si non forem. ff. de condiç. Sed in casu lex obligationi resistit ex dictis; & per distinctionem de ante, vel post factum lex eliditur; nam lex absolute loquitur, & cum negativis universalibus respicientibus ante, & post, ergo non est opus distinctione.*

Accedit, legibus divinis, & humanis multo plus punitur crimen commissum, quam committendum: ergo, si ob turpitudinem criminis faciendi nulla nascitur ex promissione obligatio, multo minus erit ex pravitate commissi origo.

Addo, si promittentis utilitas, & labor, ac periculum exequentis meretur præmium, aut justam mercedem, cui promissio in sua origine de pretio solvendo, saltim sub illis conceptibus non declaratur valere? Tum quia talis labor ordinatur ad injuriam, & grave nocuum contra justitiam innocenti inferendum, ergo non potest, nec debet compenari; nam justitia cum sit læsa, resistit.

Tum quia, si obligatio post factum maneret, esset vehementis incitamentum, ad hoc, ut factum fieret, & ut Judex, & sicarius putarent se obligatos ad ea crimina. Nullus autem ad peccandum obligari potest, nec habere actionem ad peten-

petendum ex iustitia pretium promissum; Siquidem contra iustitiam proximo nocent: ergo iustitia eis non assistit, quia ipsam lædunt.

Et hinc patet, distinctiones à contractibus ad ductas esse subtilitates, quæ aliud non operantur, quam peccandi licentiam præbere, & ad omnia scelera aditum aperire: consequenter sententia ab iisdem asserta, quamvis esset speculativè probabilis, ad præxim non est deducenda, utpotè unicè idonea ad peccata solvenda. Sed illa, quam sequimur cum Roncio *Theol. disp. 54. q. 2. concl. 4. sub n. 9.* Du-hamel *Theol. moral. cap. 7. num. 6. 10. 2. de iustitia, & iure*, est tenenda, tamquam christianis moribus magis apta, & idonea ad retrahendos homines à prænunciatis operibus. A quibus utique abstinerent, dum scirent, promittentem non obligari ad dandum pretium, & se sub ea conditione receptum non posse retinere.

Propterea Confessarius tenetur obligare Judicem, & Sicarium ad pretium restituendum, etiam si post factum receperint, quia, cum acceperint contra leges prohibentes, & irritantes contractum, dominium in eos non transfertur; nam per conventionem, iure nullam, & irritam, non transfertur dominium, nec contra prohibitionem legis acquiritur, ex cap. *Non sane* 12. q. 4. Hinc usurarius usuras, & simoniacus pretium simoniacum restituere tenentur, quia naturali, & positivo iure usura, & simonia prohibetur, & contra legem prohibentem accipiunt.

88. Sed dubitatur; Cui sit tale pre-

rium ab Iudice, vel Sicario restituendum?

Resp. In casu, non danti, quia in penam suæ iniquæ promissionis meretur ea privari, sed pauperibus, vel locis piis, aut iis, qui fuerunt læsi.

Dices, promittens dare aliquid meretrici pro copula illicita, tenetur ad illud dandum, & meretrix recipiens non tenetur tale quid restituere, ergo à pari; nam, etiam meretrici pretium datur ob turpam causam.

Resp. Est falsum, promittens tenetur ratione promissionis dare meretrici pretium illicitæ copulæ, quia, cum stipulatio cum meretrice facta, sit turpis, æterno supplicio punienda, & bonis operibus contraria, nullius momenti est ex supra allegatis; ergo, quod ipsi datur, non traditur ratione pacti; nam hoc etiam esset occasio meretrici ad credendum, quod promittens obligaretur ad ipsi dandum, quod promitteret, & ita magis alliceretur ad actum illicitum; nec traditur, ut merces commissi criminis, sed, ut merces utilitatis, quam ex meretricibus percipit Respublica; à qua potius dari, quam à committente flagitium debet censeri, dum ipsa in ipsarum permissione studet eo prævio majora flagitia vitare; consentit allegatus Du-hamel tradens, meretrici pretium deberi, non ex stipulatione, sed, quia lex, ut majora crimina vitentur, imponit viris ad eam accedentibus penam, ut promissam solvant mercedem. Confule D. Thom. 2. 2. q. 32. art. 7. ad 2. ubi: *Quod mulier meretricium exerceat, turpiter agit, & contra legem Dei; sed in eo, quod accipit, non iniusta agit, nec con-*

(Mm m) 3

174

tra legem; unde, quod, sic illicitum acquisitum est, retineri potest, & de eo elemosyna fieri; quod repetit q. 62. art. 5. ad 2. quod intelligitur, dum recipit à potentibus alienare.

§. XII.

Contractus ludi.

59. **Q**ueritur, Quid sit contractus ludi?

Resp. Est contractus plurium, quo unus se obligat ad dandum aliquid alteri, dum fuerit victor in exercitio proposito. Forma, sub qua fit talis contractus, non est iniusta, nec ratione inæqualitatis; nam inter contrahentes servatur æqualitas, ut patet ex verbis, quibus concipitur; *rem meam expono ludo, ut tu vicissim exponas tuam*: nec ratione periculi, quia cuique licet rem suam aliquando periculo exponere; ut est evidens in contractu assicuracionis mercium maritimarum. Desiderium lucrandi alienum, si vehemens sit, arguit quidem summam in ludente avaritiam, sed irritum non reddit pactum, quod inter se ludentes inierunt, cum talis voluntas sit omninò accidentalis, sicut in cæteris contractibus. Nec ratione finis, quia finis ludi per se est animos recreare. Ex quibus sequitur, ludum ex natura sua & per se esse licitum; dum, verò aliquis prohibetur, hoc evenit propter imperfectiones, pericula, incommoda, & scandalum; quæ illum solent comitari, & ideo per accidens illicitus esse potest.

60. **P**eritur; an aleis ludere sit peccatum mortale?

Resp. Negativè, modo ludus assumatur causa modestæ recreationis, aut etiam parvi lucri sine scandalo, & quin quis se exponat periculo proximo gravium peccatorum. *Consentii Card. de Luca discurs. 19. num. 3. in annotat. ad Conc. Trid. & Quilici confes. mand. q. 7. art. 2. num. 7. afferentes, quòd in eodem genere alearum, & taxillorum, aliæque species reputantur scandalosæ, & aliæ non. Posterioris generis cenferi possunt illæ, vulgò dictæ all'ombra, a Tarocchi, à Trionfini, al Matto, à Sbaragini, & similes: Prioris sunt, ex quibus plura sequuntur mala. Deducitur ex cap. Episcopus dist. 35. ubi tam Clericis, quam Laicis frequens alearum ludus sub gravi pœna depositionis, & privationis communionis respectivè prohibetur; sed non est verisimile, ut observat Poncius, quòd tanta gravis pœna infligatur ob actionem, aliàs ex se indifferentem, qualis est ludus honestè habitus ad animum recreandum absque periculo gravium peccatorum, quæ solent in lusu comitari. Verùm standum est consuetudini locorum, & arbitrio Superiorum, ac legibus municipalibus.*

61. **P**eritur: Petrus domi sua recipit lusores, commoditatemque ludentibus, taxillos, & aleas prabet. Quæritur, an mortaliter peccet?

Resp. Negativè, quando cognoscatur, quòd honestè ludunt, vel recreationis, aut parvi lucri causa, & propterea absque mortali periculo proximo committendi gravia peccata, bene verò, si talis generis sint, ut ludo sint dediti, fraudibus utantur, blasphement, perjurent, sua dilapident, impotentem se

se reddant ad regendam familiam, ad solvenda debita, &c. & sint populo scandalo; nam, tunc ipse est particeps talium criminum, cum ipsis commoditatem præbeat. Immediatè dicitur ad restitutionem, dum lusor restituere debet, & est impotens. Quod, si Principes domum ludi (vugo al Calino) permittant, id faciunt ad majora mala vitanda in republica, quorum interest. Quilici Confess. manud. q. 7. art. 4. nu. 28.

62. Petitur: *Cajus in alearum, vel taxillorum ludo lucratus est centum Francisco, à quo illa fuerunt Cajus soluta: quaritur, an Cajus recipiens sua faciat illa centum, vel teneatur ad restitutionem?*

Resp. Solutio pendet à difficultate, an per ludum alearum dominium rei, ludo expositæ, transeat in victorem. Ad quod notandum plura exigunt, ut dominium transferatur. Primò, ut, qui transfert rem, non modò sit verus dominus, sed etiam, ut jus habeat alienandi; quod pupillo non conceditur. Secundo, ut is, in quem transfertur, facere possit rem suam: hinc Religiosus sibi acquirere non potest. Tertiò, ut sit justus titulus, ut, donationis, testamenti, venditionis, &c. Quarto, ut lex non resistat, nec irritet contractum.

Res est sub lite apud cit. Du-hamel differt. 2. cap. 4. Nonnulli tamen tradunt, in locis, in quibus leges positivæ prohibent lucrum per alearum ludam, per eum non transferri dominium in victorem; positivæ enim leges possunt contractus, siquidem jure naturali validos, reddere n. r. os, cum id ad bonum commune Reipublicæ conducit. Hinc

D. Thomas 2. 2. q. 33. art. 7. ad 2. dixit, quod, ubi leges civiles prohibent alearum ludum, qui sunt hujusmodi legibus obstricti, tenentur universaliter ad restitutionem, dum lucrantur, nisi fortè contraria consuetudo prævaleat.

63. Petitur. *Cajus ludens prohibito ludo, oppignorata fide perdidit decem aureos; inde consulit Confessarium, an in foro conscientia teneatur ea solvere; quid Confessarius diciturus erit?*

Resp. Quòd, si leges ludum prohibentes sint in usu, & non sint per desuetudinem abrogatæ, non tenetur solvere; ratio est, quia ei, qui ludo perdidit, & solvit, datur actio ad repetendum, *L. victum, C. de alearibus, & alearum usu: ibi: Victum in alea lusu non posse conveniri; & si solverit, habere repetitionem, tam ipsum, quam heredes ejus: Idem legitur, l. ut alearum, C. de Relig. & sumpt. fun.* ergo multo magis ei competit immunitas ab obligatione solvendi, antequam solvat. Quid est opus solvere, si postea repetendi coram Judice jus habet? Cui enim conceditur actio ad repetendum, quod dederit, conceditur etiam exceptio, ut id non solvat exigenti. *L. invitus, §. cui damus ff. de regul. jur. & regul. 71. Qui ad agendum de regul. jur. in 6.* Ergo, cum perdati in odium prohibiti ludi concedatur actio ad repetendum, quod solverit, & non possit conveniri, ut solvat, propter similem rationem debet dari exceptio absque ulla culpa, antequam solvat.

Dices, Leges adductæ sunt penales respectu victoris, ergo necessaria est sententia Judicis, ut victor subiat penæ, de non recipiendo lucro.

Resp.

Resp. Negando consequentiam. Utrique sunt pœnales, sed, quia pœna nullam requirit executionem ex parte victoris, qui illa punitur, non est necessaria sententia Judicis, ut pœna in odium ludi data vim habeat; sed sat est, ut victus lucrum deneget. Addo, ex dictis nu. superiori, victor in ludo prohibito lucrum non facit suum, nam, in odium prohibiti ludi, dominium non transfertur; ergo non est opus sententia Judicis, ut ei non solvatur, sed potest ei absolute non solvi; At, nec Cajus potest sibi retinere, sed in pœnam actus illiciti debet pauperibus dare.

64. *Petitur; Petrus Confessario aperit se honestè, & licito ludo lucratum esse centum Francisco, quem gravibus minis, ac metu incusso, dum non deberet, ad ludendum induxit, cum alias ludere nollet; & querit, an possit ea centum tuta conscientia retinere, vel teneatur eidem restituere? quid Confessarius erit dicturus?*

Resp. Quod tenetur ea reddere Francisco, cum nullo legitimo titulo possit ea retinere non titulo donationis, ut est certum; nec validitatis contractus ludi: Nam, cum Franciscus injusto metu fuerit coactus, & inductus ad ludendum, contractus invalidus reputatur ex omnium doctrina; quod metus gravis ab extrinseco proveniens, hoc est, incussus à causa libera in ordine ad contractum faciendum, si injustè incutiatur (ut in nostro casu) contractum invalidat; ergo ea retinens, retinet alienum, invito domino, qui passus est injuriam, dum injustè coactus est ad exponendam pecuniam suam illi periculo; ergo tenetur re-

stituere illam; sicut si cogeret alium ad interficiendum proprium equum, teneretur ad restitutionem.

Dices, si Franciscus, sic coactus lucraretur, non teneretur ad restituendum lucrum, ergo, nec Petrus cogens tenetur restituere ipsi, si perdat; alius non servaretur æqualitas in ludo.

Resp. Cardinalis de Lugo admittit antecedens, & negat consequentiam: discrimen est: quia cum Francisco facta sit injuria, servari debet indemnis; non sic Petrus, cui nulla injuria fuit irrogata.

Sed nos convenimus cum aliis negantibus antecedens: Ex injuria facta Francisco, sequitur solum, quod debeat servari indemnis: & servatur, dum non tenetur illa centum Petro dare, non verò, quod ex illa debeat reportare lucrum; ergo debet lucrum & ipse reddere, sed non Petro, quia in pœnam sui delicti non est dignus recipere, sed pauperibus. Major probabilitas nostræ sententiæ in eo fundatur, quod eo ludo dominium non transferatur in Franciscum; nam donatione non transfertur, quia Petrus hoc non intendit; nec contractu ludi, quia contractus ex dictis est invalidus, & nullus alias adest titulus. Poncius citat. num. 13.

65. *Sed quid, si non minis, sed importunis precibus eum ad ludendum induxisset?*

Resp. Nec potest retinere, si preces essent tales, ut gravem metum inferrent, ita ut Franciscus, si eas non sequeretur, timeret grave malum incurrere in bonis, vel vitæ, vel honoris, vel fortunæ: secus si preces talem metum non incuterent.

66. Sed quid, si Petrus fraude, & dolo vincat?

Resp. Est commune, quòd, qui vincit decipiendo fraude, & dolo, (ut si chartis signatis utatur, vel plures summat) tenetur ad restitutionem; secus, si altius solitis, & in ludo permissis ad verlatium decipit, fingens V. G. metum, vel habere chartas deteriores; aut negligentia collusoris, ejus chartas videat; nam sibi imputet. Ceterum viti timorati semel ad minus ad verlatium monere debent, ne suas chartas ostendat.

67. Sed quid etiam, si Petrus se impertitum ad ludendum fingat, cum aliàs sit totaliter peritior Francisco, qui aliàs, si excessum peritiae sciret, non luderet, quamvis provocatus à Petro?

Resp. Tenetur Petrus ad restitutionem, si vincat ex communi regula, quòd error cum dolo dans causam contractui, qui aliàs non celebraretur, illum invalidat ex natura rei, saltem quantum ad hoc, quod deceptus, non verò deceptor invito decepto, resilire possit. Et patet quoque, quia inaequalitas peritiae reddit omnino periculum inaequale, & non est par conditio utriusque. Ergo Petrus id cognoscens non exponit rem suam ludo cum tanto periculo, quàm Franciscus; ergo contractus est injustus. Ceterum, dum Franciscus ludere vellet, quamvis ei non esset ignotus excessus peritiae, Petrus restituere non teneretur, quia tunc Francisco nulla irrogaretur injuria, nec contraheret ex errore; & idè sibi ipsi deberet imputare, si perderet; cujus amissio reputaretur veluti spontanea donatio.

Matthaei Cantela Confess.

68. Petitur: Cajus habens solum modò decem, tam in pecunia, quàm in aliis bonis, ludens cum Francisco id ignorante, lucratur centum; quaeritur, an possit ea centum retinere?

Resp. Negative; nam justitia postulat, ut quis non possit ludo plus obtinere, quàm possit amittere. In tali contractu non servatur aequalitas, & melior est conditio Cai, quàm Francisci; nam Cajus plus potest lucrari, quàm perdere, cum periculo ludi solam exponat decem, & Franciscus alia plura; qui, dum plura, quàm decem vinceret, non posset ea accipere; ergo, dum plura perdit, quàm decem, non tenetur ea dare; nam non censetur velle ludo transferre dominium pecuniae in Cajum, nisi illius summæ, quàm, & ipse Cajus periculo in ludo exponit; Ergo, dum Cajus recipit, restituere tenetur.

Dices, Cajus vincens fecit sua illa centum; ergo potest retinere.

Resp. Negando antecedens, ex modo dictis. Ex his sequitur, quod filiusfamilias, qui non potuit magnam pecuniam summam ludo validè exponere, non potuit quoque validè lucrari summam gravem à viro, quem vicit.

69. Petitur. Titius ex ludo cum Religioso acquisivit centum; petitur, an possit ea retinere? Et quatenus negativè, cui debeat restituere?

Resp. Retinere non potest; nam dominium in ea non habet, cum acceperit à non domino; Religiosus enim caret dominio rerum, quibus utitur. Si acceperit à Religioso, cujus Religio potest bona in communi habere, restitutio est facienda Superiori. Si verò ab eo, cujus

(Nnn)

Reli-

Religio est incapax possidendi, tam in particulari, quam in communi, uti est illa Min. de Obser. & Capucein. restitui debent Syndico Apostolico Conventus, in quo Religiosus est de familia, juxta const. Urb. VIII. incip. . . .

Idem debet dici de iis, qui vincunt mulieres matrimonio conjunctas, quæ alia bona à dotalibus non habent; nam restitutio est facienda maritis; nisi summa ludo obtenta sit exigua, quia tunc præsumuntur ipsi mariti præstare consensum alienationis uxoris.

70. Petitur. *Cajus furtivam pecuniam ludo exposuit, in quo lucratus est centum, quæritur, an faciat suum lucrum?*

Resp. Negativè, ex regula generali, quod ludens aliena pecunia, non facit lucrum suum, quod ludendo acquirit; nam in casu contractus ludi videtur invalidus, utpotè celebratus per dolum dantem illi causam; si enim collusor scivisset pecuniam esse alienam, non lusisset; præsumendum est enim non voluisse peccare. Verùm, si Cajus haberet aliquid proprium, quod traderet perditum, vel unde pecuniam restituere posset, dum eam perderet, posset retinere lucrum. Hac possunt applicari collusori furtivam à socio in ludo pecuniam, quam ludit.

71. Sed petitur. *Titius lucratus est in ludo à fure mille, potest ne sibi retinere?*

Resp. Affirmativè, si fur habet dominium pecunie, quam ludo exposuit, quod censetur habere, si per pecuniam furto acquisitam, in negotiatione eam pecuniam acquisivit, ut communiter DD. Si

vetò illius dominium non spectabat ad furem, non potest sibi tale lucrum retinere, sed postquam cognoverit esse alienam, tenetur ratione rei acceptæ omnino restituere; & si tenetur Titio reddere æquale de aliis bonis.

§. XIII.

Contractus sponsionis.

72. *Quæritur; Quid sit contractus sponsionis, vulgò scommessa?*

Resp. Est contractus, quo duo, vel plures contententes de veritate, aut eventus alienius rei, se obligant ad dandum aliquid sibi invicem, si res non sit, ut ipsi dicunt. Contendunt Petrus, & Paulus super Lillæ expugnatione: aliter Paulus fuisse expugnatam die 10. Octobris, vel expugnandum mense Januarii, & quando non ita sit, se obligat ad dandum Petro decem aureos. Petrus id negat, pariter se obligans; quod dabit Paulo decem aureos, si fuerit eo tempore expugnata. Ut contractus iste sit licitus, & justus, requiritur? Primo, ut res sit æqualiter dubia, & eventus incertus in utroque spondente, aliàs non servaretur æqualitas, & melior esset conditio unius, quàm alterius. Secundo, ut sponsio in sensu univoco accipiatur. Tertio, ut causa in sponsionem deducta non sit inhonesta, & illicita. Hinc patet, quòd illicita sit sponsio eorum, qui spondent, quòd alter alterum superabit in bibendo; causa enim hic est inhonesta, & datur alterutri occasio se inebriandi.

73. Petitur: *Cajus sponsione præmis-*

ſa cum Titio centum aureorum, quod Cardinalis N. eligitur in ſummum Pontificem, lucratus eſt, quia evenit, ut ipſe affirmabat, eos non recepit; deinde accedens ad Confeſſarium ab eo inquirit, an poſſit eos aureos retinere; quid Confeſſarius dicitur eſt?

Reſp. I. Quòd ſponſio celebrata cum Titio nulla eſt, & irrita. II. Quòd dominium in eam pecuniam non acquirit, nec ſuam facit. III. Quòd eos aureos tenetur tradere locis piis, loci, in quo ſponſio fuit facta, vel, ubi primùm detecta fuerit. IV. Quòd ſi fuerit Clericus ſecularis, vel Regularis, eſt ipſo facto in utroque foro privatus, quovis beneficio Eccleſiaſtico, & inhabilis ad ea, & alia in futurum. V. Quòd eſt excommunicatus excommunicatione Papæ reſervata, à qua à Confeſſario, etiam in mortis articulo, abſolvi non poteſt, niſi prævia integra horum aureorum reſtitutione locis ſupradictis.

Hæc omnia habentur ex Conſt. Cogit nos la. 4. Greg. XIV. in Bullar. ro. 2. in qua ſub prædictis penis damnantur ſponſiones, ſeu excommunicata, & pacta, ſuper vita, morte, & futura electione Summi Pontificis, ac promotionibus S. R. E. Cardinal. Poena excommunicationis reſervate extenditur, etiam ad præſtantes auxilium, conſilium, vel faſorem, aut mediatores dictarum ſponſionum, ut ibi textus.

74. At petitur; Victor adhuc aureos non recepit, vel eos viſto condonavit, quæritur, an deus poſſit eos retinere?

Reſp. Negativè, ut ex ipla Conſt. §. Quinimò, ibi: Statuimus, &c. Sed quicquid pecuniarum, aut cuiuſcuſque

alterius rei in contractus, ſeu ſponſiones huiusmodi deductum fuerit, ſive datum, & acceptum, ſive tantummodo promiſſum, vel, ut præfertur, condonatum, aut etiam, ut ab aliis ſolvatur, mandatum exiſtat, eo ipſo piis locis ejus Civitatis, aut Oppidi, ubi ſponſiones ipſe inſita, vel, ubi primùm detecta fuerint, etiamſi prius alibi inſita ſint, acquiſitum cenſeri, & ipſos contrahentes ad reſtitutionem, ſive elargitionem eiſdem piis locis in utroque foro teneri.

75. Petitur; Cajuſ concurrentibus Latio, Franciſco, & Titio ad beneficium (quod uni ſolum concedi debet) cum unoquoque eorum ſeorſim ſpondet decem nummos, quod non eligitur ad illud, deinde conſulit Confeſſarium, an poſſit in ſua conſcientia retinere viginti, qua lucrabitur à duobus, qui non eligentur; quid Confeſſarius reſponſurus erit?

Reſp. Quòd non poteſt retinere; ratio eſt, quia in tali contractu non ſervatur æqualitas periculi amittendi; nam Cajuſ eſt certus, quod infallibiliter lucrabitur viginti ab aliis duobus, qui non eligentur, quamvis debeat perdere decem cum eo, qui beneficium obtinebit.

Dices, quælibet ſponſio ſeorſim ſumpta eſt licita, ergo etiam ſimul junctæ.

Reſp. Negando conſequentiam: in primo caſu nullus eſt certus de non peridendo, aut lucrando, ſed utrinque eſt æquale periculum, & ſpes; at, dum ſimul celebrantur, nec ſpes lucrandi, & perdendi periculum eſt in omnibus æquale; ſed illa in Cajo eſt infallibilis. Contra Poncium cit. diſp. 8. q. 4. nu. 21.

79. Petitur; Petrus ſciens certò Urbem

Item A. esse expugnatam, protestatur Paulo id negante, se certo scire: quoniam obstante, Paulus spondet decem aureos Urbem non esse expugnatam; Petrus sponsonem acceperat, & vincit; quaritur, an in conscientia possit eos decem aureos recipere, & restituere?

Resp. Affirmat Diana *tr. 4. de Ludo res. sol. 75. to. 6.* Coord. juxta regulam, quod volenti, & consentienti nulla fit iniuria, neque dolus: sibi, & suae pertinaciae Paulus imputet aureorum jacturam. Consentunt Quilici, & Sanchez id permittentes in poenam temeritatis Pauli durissima frontis.

Negat Poncius ubi supra eum Card. de Lugo *num. 19.* ratio est, quia Petrus certus de expugnatione, & spondens, quod Civitas sit expugnata, non vendit Paulo pro decem nummis, quos hic spondet, si Civitas sit expugnata, nisi jus ad decem alios nummos, quos ipse Petrus spondet se daturum, si Civitas non sit expugnata; sed tale jus, supposita certitudine expugnationis, non valet tantum, quam decem nummi, quos Paulus spondet, ergo non servatur aequalitas. Nec obstat, quod Paulus putet tanti valere; quia Petrus certus omninè de expugnatione, scit omninò, quod non valet tanti, & se non exponit periculo perdendi; ergo non potest vendere Paulo jus ad decem nummos (quos Petrus est certus se non perditurum) & pro illo accipere jus certum ad nummos, quos Paulus spondet. Pater à pari de vendente gemma, quam certo scit esse falsam, quam non potest vendere emptori, non credenti esse falsam, tanto pretio; quanto venderetur, si non foret

falsa; ratio est, quia in tali venditione, & emptione non servatur aequalitas, & iustitia. Quam sententiam in praxi amplectimur.

Ad rationem Dianae dicitur, quod licet in hujusmodi sponsonem non interveniat fraus, & injuria, non propterea est licita, & iusta, quia Petrus videt, quod jus, quod pro decem nummis vendit Paulo, non tanti valet.

Illa Quilici, & Sanchez, non subsistit; aliàs idem dici posset de vendente gemmam falsam emptori, nolenti credere esse falsam. Tum quia poena imponi debet ab Iudice, non à quovis privato propria auctoritate.

Alii putant, Petrum posse lucrum sua conscientia retinere, quia praesumunt Paulum velle eos aureos donare; sed praesumptio sine fundamento statuitur, & nisi id certò constet, non est praesumendum; & maxime, dum res non est parvi momenti. Cesset itaque Petrus à sponsonem; & dum spondet, pretium receptum restituat.

§. XIV.

Contractus Emptionis, & venditionis.

80. **Q**uæritur, quid sit emptio, & venditio?

Resp. Emptio est contractus, per quem mediante pretio determinato dominium in rem aliquam acquiritur. Venditio vero est contractus, per quem mediante pretio determinato, alicuius rei in alterum transfertur dominium. Quare ad emptionem, & venditionem tria debent

desiderantur, quibus contractus perficitur §. 1. *Instit. de empt. & vendit. Consequens, res, & pretium*: Per pretium intelligitur pecunia ut pecunia formaliter, hoc est, habens valorem taxatum à lege, vel Principe, ejus autoritate causa.

Per ly *determinato pretio* differunt à *permutatione*, in qua non datur res pro pretio, sed una res pro alia. Differunt à *cambio*, quia in hoc datur pecunia pro pecunia, & non res pro pecunia; Quòd si venderetur pecunia pro alia pecunia, adhuc distingueretur à *cambio*, quia in cambio datur pecunia formaliter, & non materialiter ratione materiae pro alia formaliter considerata; & in casu non venderetur pecunia formaliter, sed quatenus est ex tali materia, vel vetus, vel palchra. Poncius *cit. disp. §. 6. qu. 1. n. 1.*

Differunt à *donatione*, & *promissione gratuita*; quia pro re donata, aut sic promissa non datur pretium.

Differunt à *mutuo*, quia in mutuo pretium non confertur.

Differunt à *commodato*, quia in commodato non transfertur dominium in commodatarium, sicut per venditionem dominium transfertur in emptorem.

Differunt ab *Emphyteusi*, per quam non transfertur dominium directum rei, sed tantum utile.

Differunt à *locatione*, quia per hanc non dominium, sed tantum usus rei locata transfertur.

71. *Quæritur. Petrus emit equum à Paulo, cui solvit pretium, sed relinquit equum apud venditorem, interim equus perit: quæritur an pereat Petro emptori, vel Paulo venditori?*

Resp. Supposito cum Poncio *cit.* quòd venditio potest fieri absque actuali traditione rei emptæ (ad ejus enim naturam non necessario exigitur, ut res emptæ actu tradatur, sed quòd quantum est ex natura contractus transferatur Dominium rei datæ in emptorem, quòd transfertur statim, ac emptor venditori pretium rei tradit) quòd perit emptori, modò non contigerit ex culpabili negligentia venditoris: ratio est, quia res Domino perit; equus autem est Petri, in quem per venditionem fuit translatum aominium.

72. *Quæritur, quid requiratur, ut contractus emptionis, & venditionis sine iusti?*

Resp. Est necessaria æqualitas inter pretium, & merces; ubi hæc non servatur, læditur iustitia commutativa, quæ læsio ex sua natura obligat ad restitutionem; cum proprium dictæ iustitiæ sit uniguique tribuere suum jus, & æqualitatem inter partes servare. Duhamel *cit. tract. de iustitia, & jure dissert. 1. cap. 4.*

Advertendum tamen hic est quòd iustum pretium aliud est legale: illud nimirum, quòd lege aliqua positiva Principis, vel magistratus auctoritate determinatum est. Quòd est positum in indivisibili, à quo discedi non potest, nec à venditore augeri: cum obligatione restituendi excessum si etiam minimum supra id à lege taxatum acceperit, in quo mortaliter, vel venialiter peccat, juxta gravitatem, vel levitatem excessus. Hujusmodi pretium dici solet etiam legitimum, quia à lege dependet. De la Cruz *direct. cons. 7. pr. cept. qu. 3. num. 1.* Aliud au-

(Nnn) 3

tem

tem dicitur pretium naturale, (juxta nonnullos vulgare) quod communis hominum peritorum aestimatione constitutum est; nec consistit indivisibili, sed pro circumstantiarum varietate loci, temporis, copiae, & inopiae mercium, & mercatorum variatur: ex copia enim mercium cum inopia emptorum pretium juxta peritorum iudicium minuitur: copia verò emptorum cum inopia mercis pretium augetur ibid. De la Cruz, & Natal. *Alex. theol. moral. tom. 2. cap. 6. art. 5. reg. 1.*

83. Quare hoc intra limites justii pretii aliquam habet latitudinem: unde pretium dividitur in *summum, medium, seu moderatum, & infimum, seu piium*: Una enim, & eadem res potest iuste vendi, & emi majori, & minori pretio iusto, juxta doctrinam D. Thomae 2. 2. *qu. 77. art. 1. ad 1. ibi: modica additio, vel minutio non videtur tollere equalitatem justitiae.* Propterea, si ulna panni habet pro pretio summo decem aureos, pro medio octo, pro infimo erunt sex; & quoniam quodlibet ex istis est pretium iustum, poterit mercator eam iuste vendere decem aureis, quamvis uni vendat pro octo, & alteri pro sex. Natal. *Alex. cit. & communiter DD.*

84. Quare emptor in rerum emptione peccat. I. Dum aliquos supposititios emptores subornat, qui pretium offerant longe minus iusto, ad cogendum venditorem, ut ab ipso emptore pretium, quod obtulerit majus, sed infra infimum iustum, accipiat. Idem *reg. 6. & tenetur defectum restituere Venditori.*

II. Dum scienter pro pretio mercium venditori monetam adulteratam, & de-

fectuosam dat, venditore ignorante defectum: Si autem ex ignorantia id faceret, existimans monetam esse legitimam, propter bonam fidem excusatur, quia si defectum agnovisset, eas non dedisset. Tamen, cum in notitiam veritatis devenit, tunc cessat bona fides, & tenetur damnum compensare illi, cui monetam dederit.

Nec excusare se potest, quod talem monetam innocenter ab aliis receperit; id enim suo infortunio, aut imprudentie debet ascribere; non enim est iustum, ut inde alii damnum reportent. *Mayol. sum. p. 2. 7. praecept. qu. 1. art. 9. & Natal. cit. regul. 11.*

Hic observa, quod moneta potest tribus modis adulterari. I. quoad substantiam, cum substituitur, aut permiscetur unum metallum pro alio. II. Quoad pondus quando decurtata cuditur, aut cula raditur, & minuitur. III. Quoad formam, quando quis monetam iusti ponderis cudit, apponendo effigiem, aut sigillum Principis, sed sine ejus assensu, ut apud eos loc. cit. Ad monetam enim legitimam tria haec requiruntur, *ex l. 1. §. 1. ff. de contr. alt. empr. materia idonea, iustum pondus, & auctoritas Principis.*

Nota item, quod attondentes monetam, vel per aquam fortem subtilizantes tenentur restituere; tamen attondentes solum exuberantes monetas, relinquentes eas cum iusto pondere; eo quia excessus vel per errorem fuit appositus, vel quia Princeps voluit ex bonitate monetae laudari. *Sylvester v. Falsarius.*

Pondera pariter, quod edentes monetas ex materia adulterina admiscendo metallum vilius nobiliori, tenentur ad damna

gemma illata reparanda restituendo pauperibus, si laesi sunt ignoti, Mayol. *cit.*

III. Dum pretio non proportionato emit gemmam ab eo, quae eam putat esse vitium: tunc enim emptor tenetur venditori indicare aestimabilitatem gemmae, vel augere pretium iuxta valorem illius De la Cruz *cit. num. 14.* ubi observat, quod si in re esset virtus occulta, & latens, etiam peritos in arte, (nec communiter quaeritur ob illam virtutem, cognoscitur tamen ab isto emptore ob singularem scientiam, quam habet) non tenetur eam manifestare, vel augere pretium ob illam occultam virtutem: Quoniam iustum pretium rei attenditur ex utilitate in ordine ad usus communes hominum: sed haec res communiter, & secundum quoddam desertivum communi hominum aestimatur decem aureis; ergo decem aurei sunt pretium iustum. Ceterum, si tam vendens, quam emptor ignorarent lapidem esse gemmam, & emptor emerit ipsam a iusto pretio, tantquam si esset vitium: cognita, deinde veritate, deberet vel pretium augere, vel reddere gemmam, exigendo pretium prius traditum: Nam dominium non habet in gemmam, cum venditor non gemmae, sed vitii dominium in eam transtulerit.

85. Queritur, Titius scit pecuniam, quae in presenti valet decem aureos, post octo dies esse valiturum sex: petatur, an possit eam ab ignavo minutionis futurae supra valorem pecuniae emere mercem, quae valeat decem?

Resp. Affirmative; quia non requiritur, quod pretium sit iustum, nisi pro tempore, quo res emitur. Poncius *cit.*

qu. 4. num. 13. De la Cruz *cit. ibid. conc. 2.* Soto *de just. & jur. lib. 6. q. 1. art. 2.*

Limitatur communiter, nisi magistratus data opera differat promulgationem legis de minuendo valore pecuniae, ut interea emptores scienter emerent pecuniis pro valore praesenti; quia sic committerent fraudem. Poncius *ibid. lege cap. sequenti. num. ... & supra cap. 21. num. 22.*

De peccato emptorum in rerum emptione commissio, an mortale sit, vel veniale, iudicandum est iuxta laesionem iustitiae; an scilicet graviter, vel leviter fuerit laesa.

86. Pariter Venditor in venditione mercium peccat. I. Si pretium alterat supra rationem iusti pretii, adeo ut non servetur aequalitas inter merces, & pretium. Ceterum mercatoribus ob curas, pericula, sollicitudines, & expensas, quas adhibent in mercibus conquirendis, & asportandis, (haec enim sunt pretio aestimabilia) licet rem pluris aliquando vendere, quam per se nudè valent, sed semper est servanda iustitia pretii Abell. *sum. p. 2. tom. 2. cap. 4. sect. 7. s. 8.* Et pro qualitate excessus committitur iustitia gravis, vel levis cum obligatione pro foro interno restituendi, etiam sub poena peccati mortalis si excessus sit materia peccati lethalis: licet in foro externo quis non cogatur ad restitutionem, nisi defraudaverit ultra medium. Quilici *Confess. manud. q. 7. art. 3. n. 13.*

II. Si alterat merces vendendo rem vitiosam, & vilem pro bona, & pretiosa intermiscendo etiam mendacia, & perjuriam. Ita Tabernarius non potest addere vino generoso taxam aquae, quantum susti-

susti-

fufficit ad illud reddendum æquale vino ordinario, & illud vendere pretio vini ordinarii; quia tunc venderet aquam ad taxam vini ordinarii, & contra voluntatem emptoris, qui intendit emere vinum purum, & non lymphatum. Ideo contra voluntatem emit. Propterea venditor tenetur restituere pretium correspondens mensuræ aquæ. Quod procedit, etiam si vinum non esset servandum, sed statim bibendum Tambur. lib. 4. tract. 5. de empt. & vendit.

Ita emptori petenti pannum Hollandicum non potest pro eo vendere pannum Venetum; casu autem quod istud vendidisset, putans illud esse Hollandicum, deberet deinde cognito errore, emptorem monere, ut rescinderet contractum. Dum verò pannum consumperit, vel in vestes aptaverit, adeo ut illud non possit integrum reddere, debet venditor restituere excessum pretii: nam in eam dominium non habet, cum emptor sper hoc fuerit invitus.

§7. At petitur. *An venditor teneatur vitium rei venalis emptori aperire?*

Resp. Non semper tenetur, ut dum vitium est manifestum; at semper propter illud debet subtrahere de pretio, quantum oportet per D. Thom. cit. art. 3. apud d. Natal. Alex. reg. 14. ubi observat, quòd si subsit aliqua fraus (ut si vitium rei, licet sit manifestum, tamen ab emptore non ita facile deprehendi possit; vel si emptor protestetur se nolle emere rem vitiatam; aut venditor interrogatus de vitio rei, illud taceat, vel negaverit; vel eam, quasi vitio carentem etiam non interrogatus laudaverit, vel inter res non vitiosas ve-

nalem exposuerit,) tenetur ad emptoris arbitrium contractum rescindere; si res vendita tunc temporis sit in esse; vel supplere reddendo tantum pretii, quantum debebat propter vitium rei subtrahere.

III. Si utatur dolosis ponderibus, & falsis mensuris, ita ut aliquid modicum à singulis emptoribus surripiat. Ubi consideret Confessarius, quòd si parum surripiat ex defectu occasionis, quia scilicet non potest majora surripere, peccat mortaliter pro qualibet vice, propter intentionem mortaliter malam, sive ab uno, sive à multis exiguum quid accipiat, intendens paulatim inde magnam summam accumulare, & detinere. Ubi verò paulatim absque ea mala intentione parum surripit, peccat solum venialiter pro qualibet vice, sed, cum primum ille parva acceptiones attingunt, & complent notabilem quantitatem, peccat mortaliter illa ultima parva acceptione, quàm cupiditate victus advertit (vel debet advertere) unà cum prioribus componere notabilem quantitatem, sufficientem ad mortale. Ratio est I. quia Venditor, licet notabile damnum singularis non intulerit, nocuit tamen notabiliter toti Communitati, ut observavit Mayol. cit. art. 1. §. 1. II. quia acceptiones illæ sunt talis generis, ut priores cum subsequentibus continentur, & mortaliter unum efficiant cum notabili damno proximi: sicut dum quis in die jejunii plura pauca comedit, mortaliter peccat: hujusmodi enim comestiones collectivè sumptæ uniantur, & jejunium frangunt juxta decretum Alex. VII. in primo libro cap. 22. n.

Quia

Quiniamò DD. observant, quòd postquam venditor pervenerit ex illis parvis acceptationibus ad notabilem quantitatem, quævis deinde minima acceptio est mortalis propter continuationem mortalem cum illis.

Ceterùm, ubi priores illæ acceptiones fuerint per interpositam penitentiam retractatæ, aut restitutionem, antequam compleant notabilem quantitatem, tunc acceptio, vel detractio superveniens non continuatur præcedentibus, ut ibid. Mayol. sed videas supr. cap. 21. n. 1. & cap. proxime præced. n. 61.

IV. Si advertens rem esse multùm commodam, & utilem emptori, pretium augeat supra justum: Nam alienum commodum vendentis dominio non subjacet; nec utilitas ex vendente, sed ex conditione ementis. Nullus autem potest vendere alteri, quod non est suum. Ita D. Thom. ubi supr. art. 1. Ceterùm, si emptor vellet emere rem multùm venditori necessariam, & venditor ex venditione aliquod damnum emergens, vel lucrum cessans pateretur, posset res carius vendi, quàm valeat, ad compensandum illud damnum, dummodo fraus, & dolus absit. Ubi verò venditor, non rogante, & argente emptore, sed spontè quidpiam vendat, non potest augere pretium ob damnum, quod patitur, ut ex D. Thom. qu. 13. de malo art. 4. ad 14. Natal. Alex. reg. 2.

88. Quæritur. Petrus, rogante, & urgente emptor, huic vendit mensuram olei majore pretio, quàm tunc valeat, ex quo non intendebat tunc eam vendere, sed servare usque ad tempus, quo probabiliter

Matthæi Causela Confess.

pluris erat valitura: petitur, an injustitiam committat?

Resp. Negativè juxta tex. in cap. Incivitate de usu.

Verùm, ut advertit alleg. Natalis reg. §. tutius est abstinere ab augendo pretio, cum solùm dubium est, an pluris, vel minoris merces sint valitura: tempore, quo mercator vendere illas proposuerat, ut constat ex eodem capite, in quo Alex. III. rescriptit: *Et ideo Civis iustitiam suam bene consulere, si à tali contractu cessarent, cum cogitationes hominum Omnipotenti Deo nequeant occultari.* Sæpè enim similibus cupiditas pecunie fugit, quod non debet.

89. Quæritur. Titius mercator Amicorum litteris ceriò instruitur magnam frumenti copiam brevi ex Hollandia hic Romam esse advehendam, id emptoribus celat, & proprium frumentum vendit pretio currenti, quod, illo adveniente, minuetur: petitur, an teneatur id ipsum emptoribus patefacere; & quatenus negativè: an injustitiam committat?

Resp. Ad utrumque negativè, ita D. Thom. cit. 2. 2. art. 3. ad 3. ibi: unde venditor, qui vendit rem secundum pretium, quod invenit, non videtur contra justitiam facere: si, quid futurum est, non exponat. Si tamen exponeret, vel de pretio subtraheret, abundantioris esset virtutis, quàmvis ad hoc non videatur teneri ex justitia debito. Unde Du-hamel ubi supr. ex Cajetano ponderat in emptione, & venditione considerari pretium præsens, non præteritum, aut futurum: Quare justitia patet ex ipsa natura contractus rei, quæ in præsentem emittitur, cujus pretium debet esse præsens;

(Ooo)

nam

nam est quedam commutatio; ut rem meam tibi tradas, ergo equum est, ut pretium vicissim accipiam: quod autem majus, aut minus pretium postea sit futurum, necesse non est scire, aut dicere: sicut enim, si sciam pretium esse augendum, non mihi licet propterea carius vendere, ita nec minoris teneor vendere, cum scio pretium esse minuendum: nec mala fide ago, aut alium laedo, sed utor jure meo, cum tanti vendo, quanti valet nunc.

90. Quaritur; Parochus, vel: Beneficiarius aperit Confessario se vendidisse bona Parochia, & Beneficium. Quid Confessarius erit eis diciturus?

Resp. Interroget, an vendiderint ob- tento beneplacito Apostolico, vel sine illo; & quatenus absque eo bona distra- xerint: urgeat eos ad restituendum pre- tium, & recuperanda bona. Quoniam contractus alienationis bonorum Eccle- siae tum immobilium, tum mobilium re- ctioforum sine beneplacito Apostolico prohibetur expressè *extravag. Ambitio- se de rebus Eccles. non alienand.*

Significet pariter, quod sunt privati Beneficiis, quorum bona alienaverunt, & ligati excommunicatione lata senten- tia, in d. *extravaganti* lata in alienan- tes, & bona alienata recipientes. A qua non excusantur, nisi adsit bona fides sin- cere, vel ignorantia facti probabilis, vel etiam juris in personis non adeo periti- tis, ut ex Riccio, & Nicolio tradit Mo- nacellus *for. p. 2. for. 4. num. 8. rit. 14.* qua- ignorantia non videtur supponenda cum dicto Parocho, & Beneficiario, cum ad eos spectet scire, quod possint, vel non circa bona Ecclesiastica. Vide Tridenti-

num *sess. 22. cap. 11. & sess. 25. cap. 11. de reform.*

91. At petitur. An ipse Confessarius possit eos ab incurſa excommunicatione absolvere?

Resp. Negative; nam absolutio dictae censurae est Papae reservata in Concil. Trid. *sess. 22. cap. 11. de reform.* Quinimodò, cum S. Congreg. Concil. quotidie committat Episcopis, ut absolvant excommuni- catos propter alienationem rerum Ecclesiasticarum, ut apud dictum Monacellum, sequitur esse evidens, quod saltem ex praxi excommunicatio in Extra- vaganti implicite sit reservata; Ideo Confessarius non potest in eorumdem absolutioe se ingerere, nisi consulendo, ut ad Sedem Apostolicam pro absolutio- ne recurrant, & petant illam, & dispen- sationem ad retinenda beneficia.

92. Quaritur. Titius vendit agrum Cajo, interea à Lelio movetur Cajo in iudicio super d. agro; in quo adversus Cajum obtinet sententiam in vigore cuius Cajo agro privatur, & acquiritur Lelio. Petitur, ad quid teneatur Titius ven- ditor?

Resp. Teneatur de evictione, adeoque ad reddendum Cajo pretium, quod pro agro recepit. Cajo enim transiit in Titium dominium pecuniae implicita conditione, quod Titius rem suam, & non alienam ipsi venderet.

Ad quod est à Confessario cogendus, nec debet absolvere, nisi restituat, cum rem alienam retineat. Quinimodò Cajo potest Titium coram Iudice convenire, & illum ad reddendum officio Iudicis compellere.

Hinc nota, quod evictio est rei, quae

apud nos ex iuxta causa erat, ablatis ab alio domini, vel hypotheca jure, sine culpa nostra per Judicem facta, ita Gonzalez in 3. ut. 17. cap. ult. a. n. 5. Dicitur ab alio, ut cognoscatur, quod ut possessor possit de evictione agere, non sufficit, ut noverit rem esse alienam, oppignoratam, vel hypothecae subjectam, sed opus est, ut res in effectu sit ablata. Ponitur rei, quae apud nos erat ex iuxta causa, ut significetur, quod solum bonae fidei possessor agere potest de evictione, non vero possessor male fidei l. si feudum 27. cap. de vi. Nec competit emptori scienter rem alienam ementi. Nam tunc non potest conqueri tanquam a venditore deceptus: Sciens enim conditionem rei, eam cum suis qualitatibus emisse intelligitur. Additur domini, vel hypotheca jure, quod denotat emptorem posse de evictione agere, non tantum, quando res aliena ab eo auferatur, sed etiam quando reperitur hypothecae obligata. Additur per Judicem facta, quo ostenditur, quod non quavis amissio rei possessae parit actionem ad evictionem, sed ea tantum, quae sit Judice auctore, hoc est in iudicio, l. si pro re 22. §. 1. ff. de evict. Seu dum sententia Judicis pronunciat, rem pertinere ad petitorum l. mancipium §. ult. eod. tit. Quapropter, si res pereat, aut aliquo modo a possessore auferatur, non potest ab emptore de evictione agi, ut communiiter DD. apud d. Gonzalez n. 9.

93. Caterum tres casus excipiuntur, in quibus venditor de evictione non tenetur, & contra eum emptor non potest de evictione agere, ut in cap. si venditor, de empt. & vendit.

Primus est si tempore, quo lis emptori movetur, ipse non denunciaret venditori litem esse motam, ut rem defendat. Denunciatio autem fit, ipsum ad eum effectum citando, ut de lite mota ei juridice constet: Si venditor non inventiatur, citatio facienda est in domo coram vicinia, & si decesserit, citandi sunt haeredes.

Secundus, si emptor tempore sententiae contumaciter ablit: hoc est, vel, quia citatus non venit ad sententiam, vel, quia legitimo tempore post sententiam non comparuit ad interponendam appellationem: Tunc enim sibi debet imputare, si contra se fuerit sententia lata.

Tertius est, Si emptor iniustitia, & culpa Judicis condemnatur. Etenim tunc sententia ex malitia Judicis lata inter casus fortuitos numeranda est l. ad eos ff. mandat. Venditor autem, emptione celebrata, non tenetur de fortuitis periculis juxta gloss. in d. cap. v. legitimas sanctiones; quia tunc Judex facit litem suam, & ipse tenetur. l. filius familias, ff. de jud.

Extra istos casus venditor tenetur de evictione pro re evicta, nec debet tantum pretium agri restituere, verum etiam redlere sumptus, & meliorationes ab emptore in agro factas, ac expensas, quas emptor solvit in casu; quoniam aequitas, & justitia dicat, omne id esse ei restituendum, quod abest emptori propter evictionem. Videatur Gonzalez loc. cit.

94. Huc spectat etiam instruere Confessarium circa monopola, quae a Mercatoribus committi solent. Quare Mo-

nopolium est occulta machinatio, & conventio mercatorum ex pacto inter se conspirantium, ut ipsi soli certo pretio ab eis constituto merces emant, aut vendant. Monopolium cedit in Republica, & privatorum grave damnum: exercetur contra finem negotiationis, & commerciorum, ac ad communem inopiam inducendam: repugnat publicae fidei, Juri Gentium, & Civili ut constat ex l. *Invenimus C. de Monopol.*

Monopolium mercatores committunt
I. Si, ut res pretio inter se convento vendant, illas servant in tempus inopiae.

II. Si vi, vel fraude impediunt, ne alii merces ad locum afferant.

III. Si falsis rationibus expositis, & per subreptionem privilegium impetrent à Principe, ut ipsi soli has merces vendant legitimo pretio à Principe, vel Magistratu non constituto.

Licite utique alicui sine damno Republicae conceditur privilegium, ut ipse solum aliquid vendat: ut fit cum Typographo, prohibendo, ne alius librum ab eo impressum excudat: id enim sed in bonum Republicae, quia alias fortasse nullus vellet subire expensas libri imprimendi; quia timeret, ne statim recederetur ab aliis, & ita magnum damnum reportaret. Caterum non licet privilegium concedere pro rebus maxime necessariis, nisi alias urgeat maxima necessitas, & Princeps taceat pretium, ut per allegat. De la Cruz *dub. & conc. 2.* & Poncium *g. 5. num. 19.*

IV. Si quis praevidens, quod brevi pretium frumenti sit minuendum: quia per Hollandos mox magna copia addu-

cenda est, suppositiciis, falsisque litteris rumorem in vulgus spargat, naves perire, aut ab hostibus captas fuisse, ut hujusmodi mendacio pretium annonae, & frumenti augeatur.

V. Si quis tempore messis emit totum triticum, aut maximam ejus partem pretio vili, pro quo tunc vendi solet, ut postea omnes ab ipso cogantur carius emere. Caterum si alii emerunt sibi necessaria, licite emit, quod superest, ut postea tempore inopiae vendat etiam carius, sed pretio justo: Nam hoc est utile Civibus, eam tunc habeant merces tanquam in deposito pro tempore necessitatis, nec extra oppidum deferuntur. Ita De la Cruz *cit.*

Regula generalis est, ut quoties ratione monopolii fit excessus, aut defectus in pretio justo, restituendus est excessus. Atque ita Authores, & participes Monopoliorum, qui res ultra justum pretium vendiderunt, vel emerunt, tenentur excessum, & defectum restituere: vel illi, quos laeserunt, si illos noverint, vel si sint ignoti, pauperibus.

95. At quid, Si quis ignorans monopolium venderet res pretio currente, quod tamen supponitur esse supra justum, ut potest constitutum à fabricatoribus monopolii?

Resp. Quod, ablata ignorantia, tenentur ratione rei acceptae restituere excessum supra justum pretium, sed Monopolae debent restituere etiam ratione injustae acceptionis excessum pretii, etiam ab aliis reportatum, cum alii non restituunt, quia fuerunt causa damni illati. De la Cruz *allegat. Natal. Alex. reg. 7.*

96. Sed quid, si monopola convenerunt in pretio iusto rigoroso?

Resp. Poncius ibid. negat eos teneri ad restitutionem ullam, quia quamvis peccent contra charitatem (quia reducent multos ad emendum cum magno dispendio) tamen non laedunt iustitiam. Rotarius vero in apparatu Theol. moral. p. 2. cap. 7. sect. 4. num. 19. eos obligat ad restituendum, quia damnum notabile populis inferunt; nam plures emerent pretio medio, & infimo, & ideo ex ipsorum fraude minus habent.

97. Queritur, Cajus bona fide à Titio emit viginti aureis gemmam valoris triginta aureorum: secusa emptione, audit gemmam fuisse furio sublatam de domo Sempronii, cupiens gemmam vero Domino tradere, mediante tamen recuperatione pretii 20. aureorum: factis diligentibus furem non invenit, nec est spes inveniendi: proinde sub secundo naturali committit Petro Sacerdoti extra confessionem, ut accedat ad Sempronium, ut recognoscat, an re vera gemma sibi fuerit furio sublata; Petrus alloquitur Sempronium, qui instat, ut sibi gemma ostendatur, quam esse suam cognoscit, viginti tamen aureos non vult reddere, quia rem suam emere non vult, & protestatur, quod si Sacerdos eam sibi non tradat, eum reputabit habuisse manum cum fure. Hac Petrus referens Cajo, iste urgeat Petram, ut sibi reddat gemmam, ne & gemmam, & viginti aureos perdat: Petrus, an Sacerdos debeat gemmam Cajo, vel vero Domino tradere?

Resp. Supponendum, quod in casu Petrus non agit ut Confessarius, sed

ut merus amicus, & mediator; hinc dicendum, Petrum debere gemmam tradere Sempronio vero Domino; quia res ubicunque sit, semper clamat pro Domino: nec Cajo potest esse rationabiliter invitus, & tribuat suo infortunio, si debeat perdere viginti aureos, & furem invenire non possit, contra quem habet semper actionem pro illis rehabendis. Quinimmo praesumptione legitima censendus est consentire, nisi velit majus malum subire in existimatione suae famae in foro externo, in quo reputabitur ut fur, vel saltem, quod scienter gemmam à fure emerit, ad quod argumentum praebet, quod iusto pretio gemmam non emerit; debens scire, quod verus Dominus, licet aliquid de summa triginta aureorum potuerit ob necessitatem detrahere, non tamen tam excessivam diminutionem fecisset.

Nec Sacerdos tenetur cum periculo suae famae secretum naturale servare. Quando enim promittitur secretum servare, subintelligitur, nisi ex non revelatione esset innocens damnandus, vel ipse esset in necessitate mentiendi, vel aliquod grave scandalum oriretur, aut ipse deberet ex taciturnitate aliquod grave malum in vita, honore, vel rebus recipere, ita ex Alex. de Alex. Fagn. in 3. ad cap. Tua num. 47. de testam. ubi num. 44. ex D. Bonavent. in 4. sent. dist. 21. art. 2. q. 3. tradit, quod recipiens aliquid in secreto, tenetur revelare Superiori praecipienti, & juramentum de non revelando est nullum, quia in praedictum veritatis, & obedientiae; sicut, qui juravit testimonium non dicere, juramento non obstante testificari compelli-

tur, cap. *Insinuavit de rescrib.* & ideo in tali circumstantia, in qua agitur de iactura propria famæ, reputatur fundatissimè, quòd Petrus non voluerit, nec debuerit se obligare.

98. Sed quid, si secretò recepisset in Sacramento Pœnitentiæ?

Resp. Quòd tunc nullo modo potest secretum acceptum revelare, quia huiusmodi non scit, ut homo, sed tamquam Dei Minister, & majus est vinculum Sacramenti quolibet hœminis præcepto, & malo lubeundo, ut per D. Thom. 2. 2. q. 70. art. 1. ad 2. & ibi Fagnan. num. 38. & sequen.

99. Si verò sacramentaliter non confiteatur, concurrente una ex dictis circumstantiis ad secretum non tenetur. Nec obstat, quòd dixerit, *hoc dico tibi in confessione*; quia, ut ait Innocentius in cap. *Omnis de pœnit. & remis.* num. 7. Non est verum, quòd dicat in confessione, & Pœnitentiâ, ac ut Dei Ministro, sed solum petit consilium, vel auxilium modo secreto, sed extra confessionem sacramentalem; & hinc non intervenit sigillum confessionis, ut illud secretum revelare sit sacrilegium, quamvis pœccet contra fidelitatem, si absque iusta causa, & urgente necessitate factum secretò receptum revelet.

§. XV.

Contractus Assuratiōnis.

100. **A**ssuratiō est contractus, quo quis ob pretium suscipit in se periculum rei alienæ, obligando se ad illius rei recompenationem, si res illa pe-

reat. De la Cruz direct. Conf. 7. præcept. 9. 6. art. 2. num. 1. Contractus iste iusto pretio factus, consideratis periculis, valet, quia illa periculi susceptio est pretio æstimabilis.

At petitur, quid necesse sit, ut huiusmodi contractus licitè celebretur.

Resp. I. requiritur, quòd assicurator habeat bona periculo exposita. II. Quòd Assicurator habeat bona, quibus possit facere compensationem rei, si pereat. III. Quòd Assicurator moneatur de periculis specialibus, quibus Navis V. G. est exposita, ut videat, an velit, & quantum petere possit pro pretio periculi rei, quod in se suscipit. IV. Quòd moneatur, etiam de quantitate, & qualitate mercium, quas assicuratur.

Hic advertit, quòd si Assicurator, qui assicuravit Navem onustam serico, directam Francisco Mercatori, non habet bona, quibus possit eidem Francisco compensare jacturam mercium, si navis pereat, non potest pro assicuratiōne navis, quæ ad portum salva venit, recipere pretium pro assicuratiōne, quia contractus ex parte Assicuratoris est fictus: nam reverà in se non suscipit periculum assicuratiōnis, sed res semper manent sub eodem periculo: Unde contractus est injustus, & Assuranti injuria irrogatur, relinquendo ejus res eidem periculo expositas, quæ ab alio fortè assicurarentur.

Nec potest illud pretium recipere pro periculo carceris, & aliarum vexationum, quibus se exponit; quia ista sunt accidentalia ad justitiam contractus, & Assurato inutilia.

101. At petitur. *Assurator habeat bona*

bona, quibus potest compensare solum medietatem mercium, si pereant: an possit recipere dimidium pretium assicuracionis. Si merces salva ad assicuratum perveniant?

Resp. Negativè: Quia contractus est nullus, quoniam ex parte assicurati est involuntarius, utpotè celebratus ex ignorantia antecedenti, & dante causam contractui. Etenim, si ei nota fuisset impotentia assicuracionis, alium assurectorem postulasset, nec consensisset in contractum celebratum. Propterea assurector ex contractu nihil potest recipere. Tenetur tamen, casu quo res pereant, solvere bona, quæ habet, non ratione iniri contractus, quia fuit nullus, sed vigore injuriæ Assurato illata propter fraudem, & dolum. Itaannes apud d. De la Cruz contra Rodericum in Sum. p. 2. cap. 105, & Tamburin. libro 9. tr. 7. cap. 2. nu. 6.

100. Ad finem capitis pro majori notitia notabis, à DD. alia dici substantia- lia, alia naturalia, & quedam solemnia contractibus. Substantia- lia, illa dicuntur, quæ essentiam contractus constituunt, sine quibus contractus non subsistit, nec sunt mutabilia ex voluntate partium: ut est consensus liber utriusque partis. Naturalia, dicuntur, quæ contractui tacite insunt, licet expressa non sint, & possunt pacto contrahentium removeri, valido remanente contractu; ita venditor ex natura venditionis tenetur emptori de evicitione, si res ab aliquo tertio, ut sua, ab emptore fuerit recuperata. Solemnia, vocantur, quæ de jure requiruntur, ut legitimus contractus censeatur; & ex his quedam sunt

solemnitates substantiales, sive intrinsicæ, sine quibus contractus validus non est, ut consensus Capituli, & Pontificis in alienatione rei spiritualis, seu Ecclesiastica; presentia Parochi, & testium in matrimonio &c. Aliæ extrinsecæ, sine quibus actus, quidem non licet, sed valide celebratur, ut trina denunciatio ante contractum matrimonium, benedictio nubentium in templo faciendæ &c. vide lib. 4. cap. ult.

CAPUT XXIV.

Prop. XLI. & XLII. ab Innoc. XI. &c.
Lucrum Usurarium.

1. PROP. 41. Cum numerata pecunia pretiosior sit numeranda, & nullus sit, qui non majoris faciat pecuniam presentem, quam futuram, potest creditor aliquid ultra sortem à mutuario exigere, & eo titulo ab usura excusari.

Prop. 42. Usura non est, dum ultra sortem aliquid exigitur, tamquam ex benevolentia, & gratitudine debitum, sed solum, si exigatur tamquam ex iustitia debitum.

2. Author propositionis primæ traditur Caramuel apud Cardenas hic differt. 25. cap. 1. Ille sentit, conferentem mutuum nonaginta quinque posse post annum accipere centum, quia centum solvenda post annum æquivalent nonaginta quinque presentibus, ex quo plus valeat pecunia præsens, quam futura: & propter illam æquivalentiam dixit mutuatorem non recipere aliud supra sortem. Verum, concessio etiam (quod non damus) pecuniam presentem esse pretiosiore